

Milada Součková
Élenty

Jindřichu Chalupeckému
Olze a Ladislavu Radimským
Romanu Jakobsonovi
Otakaru Odložilíkovi
Gertrudě Gruberové-Goepfertové
Oldřichu Leškovi
Karlů Milotovi

Dopisy přátelům 1942–1982

Milada Součková
Élenty

Milada Součková
Élenty

Jindřichu Chalupeckému
Ladislavu a Olze Radimským
Romanu Jakobsonovi
Otakaru Odložilíkovi
Gertrudě Gruberové-Goepfertové
Oldřichu Leškovi
Karlu Milotovi

Dopisy přátelům 1942–1982

Uspořádali Zuzana Říhová, Kristián Suda a Richard Štencel

© Milada Součková – dědicové, 2018

© PROSTOR, 2018

ISBN 978-80-7260-408-1

Knihu finančně podpořilo Ministerstvo kultury České republiky

Obsah

Élenty Milady Součkové (Kristián Suda) / 9

Jindřichu Chalupeckému / 19

Ladislavu a Olze Radimským / 177

Romanu Jakobsonovi / 295

Otakaru Odložilíkovi / 321

Gertrudě Gruberové-Goepfertové / 421

Oldřichu Leškovi / 459

Karlu Milotovi / 513

Ediční poznámka / 520

Jmenný rejstřík / 522

Seznam *Díla Milady Součkové* / 543

*„Já“ zůstaň nenáviděné!
a žádný jiný výklad nechci
než verše nejasné a nezřetelné
jak pro mne byla kdysi slova Aeneidy
jíž překlad čte věštkyně z předměstí
by nacvičila hlas tišivých kadencí
nejasná buďte, nezřetelná
jen zaklínajte slapy bolesti.*

Milada Součková,
z básně *Můj životopis* (duben 1946)

Patrně každému, kdo otevře soubor osobní korespondence, ať už v archivu nebo někde zasutý, převázaný tenkou stužkou, vytane v hloubi duše otázka, má-li právo vstupovat do soukromého světa, do prostoru pisatelových intimních nářků, vzpomínek i radostí. Kde vede hranice mezi soukromým a veřejným? Jakého časového odstupu je zapotřebí, aby se ono čistě osobní mohlo stát svědectvím o dané době? Ale právě korespondence literátů či uměleckých osobností vůbec, jež se zdá být samozřejmým dodatkem jejich tvorby, nastoluje tyto otázky naléhavěji než bezejmenná, náhodně objevená korespondence, která se neproblematicky a přirozeně stává součástí obecné kroniky času.

Nebo jsou tyto otázky nepatřičné a nadbytečné? Je tu přece mnohovrstevný okruh epistolárních žánrů, od románů v dopisech, filozofických pojednání až po stylizovaná naučná ponaučení a morality, jsou tu hotové a nekonečné svazky korespondence klasiků, jež se postupně staly buď nedílnou, nebo naopak problematickou součástí jejich díla i interpretace.

Má význam a smysl vydávat korespondenci spisovatelky, navíc neucelenou a fragmentární, jež důsledně trvá na tom, že dílo žije svým autonomním životem, nezávislým na autorovi, na jeho postojích, názorech, představách?

Obrysy života Milady Součkové jen tušíme; své soukromí si zcela nemoderně chrání a dávný strukturalistický axiom formulující nezávislost literárního díla na osobnosti autora považuje za vnitřní předpoklad své tvorby.

Když první únorový den roku 1983 umírá v Nové Anglii v cambridgeské univerzitní nemocnici prozaička a básnířka Milada Součková, je pro českou literární historii takřka neznámá; ostatně i její univerzitní kolegové a přátelé ji pokládají především za literární historičku a bohemistku, která snad kdysi v Čechách vydala i několik prozaických knížek. Těch několik nejnutejších kusů nábytku (psací stůl, pohovku, křeslo...) si rozeberou nejbližší známí, obálky s pečlivě roztříděnými zbylými rukopisy připadnou podle závěti rodině českých exulantů, kteří kartony uloží do sklepení svého domu na Bellevue Avenue v Cambridgi. I s lístkem papíru popsaným ještě na nemocničním lůžku, s básní příznačně nazvanou *Strž* a jejím veršem – *Jinak než já žijí moderní autoři*.

Kdo vlastně byl spisovatel, jenž navzdory příznivému přijetí, např. Romanem Jakobsonem či cenami nakladatelství Melantrich, takřka polovinu svých knih vydal vlastním nákladem a jehož dílo teprve nedávno před námi vystoupilo v podivuhodné celistvosti? Kdo je onen *neznámý člověk*, o jehož životě se s výjimkou mlhavých vzpomínek přátel, několika poválečných cestovních pasů a roztroušené korespondence v archivech nezachovaly žádné dokumenty? Byl to pouhý literární experimentátor, za kterého ji ještě dnes mnozí pokládají, anebo výjimečný autor, jehož naléhavost a původnost teprve shledáváme? A je vůbec možné, aby byl v Čechách vřazen do kontinuity literárního dějepisu autor, který se mimo svůj text nijak nereprezentuje, který se nám dává jen svým psaním?

Milada Součková, narozená v Praze 24. ledna 1899, pocházela z typické měšťanské rodiny přelomu století, z rodiny, která pevně srůstala s atmosférou formujícího se velkoměsta, s městem rozrůstajícím se do velkorysých nových předměstí a prospektů, jejíž život se skládal především z prožitků pravidelných událostí, svátků a rituálů. Otec Součkové byl stavebním podnikatelem, jenž se bezprostředně podílel na výstavbě nových pražských čtvrtí, např. Vinohrad a Podskalelí. Patřil k třídě, která své sebevědomí a společenské postavení výrazně vnímá a demonstruje.

Tuto atmosféru je třeba zaznamenat, neboť doba před první světovou válkou byla pro Miladu Součkovou nejen časem dětství, ale jak se ukáže později, i časem idyly, časem ustálených hodnot, vkusu i velkých iluzí, světem, kde slovo pokrok

bylo ještě zdrojem nadějí, které se jí staly měřítkem vnímání událostí pozdějších. Podoba nových pražských měšťanských činžovních domů se svou přebujelou, ale zároveň ustálenou výzdobou, s parafrázemi antické mytologie a reliéfy výjevů z českých dějin, prostě celý tento dobový exteriér a interiér iluzí na přelomu století byly Součkové později, z jiné perspektivy, prostorem, v němž shledává i počátek konfliktů a krize, do které 20. století neodvratně špělo.

Rokem narození patří Součková ke generaci české avantgardy, ke generaci Seiferta, Nezvala, Halase, pro kterou bylo město především objevováním a příznakem modernosti, gejzírem senzací a projekcí novodobých zázraků. Pro Součkovou je však Praha důvěrně prožitou křižovatkou, místem, ze kterého se odvíjejí vzpomínky, vyprávění a parafráze. Ostatně i škola, kterou navštěvovala, s touto atmosférou a scénou nezaměnitelně souvisí. Minerva, první české dívčí gymnázium, které založila česká spisovatelka Eliška Krásnohorská, nepřipravovala dívky k tradiční submisivní společenské roli, ale byla ústavem, který se od svého založení jak výchovou, tak úrovní vzdělání jako první výrazně zasloužil o zrovnoprávnění žen ve společnosti. Více než čtvrtina absolventek tohoto gymnázia studovala na vysokých školách, pocházely odtud první absolventky medicíny, zde vznikala přátelství pozdějších významných českých intelektuálek, žen, které se šíří vzdělání i sebevědomím zapsaly do české kulturní historie.

Následovalo studium na fakultě přírodních věd Karlovy univerzity, které v roce 1923 zakončila disertační prací *O duševním životě rostlin*, roční studijní pobyt v Lausanne a v roce 1930 sňatek s malířem Zdenkem Rykrem.

V roce 1934 vydává vlastním nákladem *První písmena*, prózu, která svou volnou asociativností a fragmentárností jako by nejprve shromažďovala motivy obrazů a vlastní paměti; text prózy hned v úvodních stránkách odkazuje k iniciálám latinského *cinis*, popelu, z něhož mají vzejít představy budoucí literární práce, celku jejího díla. V roce 1937, opět vlastním nákladem, vydává román *Amor a Psyche*, který je zdánlivě parodickou variací studentského románu: někdejší mladičká, do své profesorky zamilovaná dívka je konfrontována se spisovatelkou ironicky posuzující povrchnost bývalého idolu, což vše je jen prologem k zrodu románu v románě, který se tu přímo před čtenářem v třetí části otvírá. Poprvé se zde rozvíjí téma neustále nového nalézání „prvního“ okamžiku, který byl pro naši zkušenost rozhodující a který lze nahlížet z různých časových a stylových rovin.

Obrazy zrodu české měšťanské společnosti, jejího vzestupu, rozletu i předzvěsti jejího pádu rozvíjí v dvojrománu *Odkaz/Zakladatelé* (1940). Vyprávění je ovšem vzdáleno popisu pouhých sociálních vztahů nebo klasickému líčení literárních postav. Vyprávěč nazírá dění z proměňujících se stanovisek vnitřního a vnějšího světa postav a často ironicky zpochybňuje pravdu o každé chvíli, situaci, události.

V době, kdy tento dvojromán vznikal, na konci třicátých let, se Součková spolu s manželem malířem Zdenkem Rykrem pohybuje v okruhu pařížského časopisu *The Booster/Delta* vydávaného ve slavné Villa Seurat Henrym Millerem a Anais Nin; v časopise vycházejí úryvky z jejich próz a poslední velikonoční číslo roku 1939 je jí dedikované.

V téže době vydává s Rykovými ilustracemi a v jeho originální knižní úpravě i dva rozsáhlé básnické texty. *Kaladý, aneb: útočiště řeči* je apoteózou místa a jeho podob v řeči, zároveň i bezprostřední reakcí na podzimní události roku 1938. Rozsáhlá skladba *Mluvící pásmo*, patřící k vrcholům české poezie 20. století, je pokusem odhalit příčiny velké duchovní krize věku rozumu, která člověka přivedla k hranicím vlastní katastrofy.

Vztah místa, paměti a imaginace je tématem ve stylových variacích *Školy povídek* (1943), a především v románu *Neznámý člověk* (dokončen 1943, I. vydání 1962). Zde je hledání obrazů naší paměti o klíčových okamžicích moderních dějin – od prusko-rakouské války 1866 do filozofického kongresu v Praze 1936 – sledováno z perspektivy „neznámého“ pozorovatele a kontextu jeho každodenního žitého světa.

Válečná léta po manželově smrti jsou zahlcena intenzivní prací. Vedle práce pro divadlo Větrník, zmíněného souboru povídek a románu vzniká další román *Bel canto*, čtenářsky snad nejúspěšnější autorčina kniha, první sbírka básní *Žlutý soumrak* a román esej *Hlava umělce*. Ve čtyřicátých letech se Součková sbližuje se Skupinou 42, s literární revue *Listy*; sem mimo jiné zprostředkovávala i překlady řady mladých amerických autorů z okruhu *The Booster* – Williama Saroyana, Anais Nin, Henryho Millera, Lawrence G. Durrella ad.

Po válce přijímá nabídku práce na ministerstvu informací a v září roku 1946 odjíždí do New Yorku jako kulturní přidělenec československého konzulátu. Po komunistickém převratu na své místo 6. dubna 1948 rezignuje a zůstává v exilu ve Spojených státech. Její knihovna, obrazy a rukopisy zůstávají v Praze, v místě

jejího posledního bydliště. Odsouzena za svůj odchod přáteli z Prahy, vstupuje do tvůrčí a existenční samoty exilu.

Dokončuje rukopisnou redakci svého literárního deníku *Svědectví* o roku 1939, pracuje na poslední verzi románu *Neznámý člověk* a vrací se k poezii. Díky Romanu Jakobsonovi působí jako lektorka ve Slovanském oddělení Harvardovy univerzity (1950–1962), připravuje a publikuje literárně historické knižní studie o českém romantismu, o Vrchlickém (díky Guggenheimově stipendiu pobývá v roce 1960 v Itálii) a o českém baroku. Jako hostující profesorka působí na Chicagské univerzitě (1962–1971) a Kalifornské univerzitě v Berkeley (1971–1974) a v sedmdesátých letech vede na Harvardu Slovanské oddělení Widenerovy knihovny.

Ani samota, ani působení na univerzitách a vědecká práce ovšem neodvádějí spisovatelku od jejího původního uměleckého záměru. Jestliže se v první poválečné sbírce *Gradus ad Parnassum* ještě vyrovnává s údělem exilu, v dalších, včetně posledních *Seštitů Josefíny Rykové*, opět rozvíjí ústřední témata své tvorby – téma odkrývání a zpřítomňování paměti v lidské řeči a téma paměti jako fresky, v jejichž vrstvách se odhalují nová spojení a souvislosti. Paralelně s básněmi vzniká rukopis próz *Krátká povídka*, kde se opět s maximální jednoduchostí konfrontují motivy obrazů míst, představ a vzpomínek. Typus krátké povídky je pro Součkovou něčím významově nezpochybnitelným, z čeho v prazákladu každý autor vychází a kam nakonec míří, oním bodem, kde se kruh i možnosti výrazu uzavírají. „Krátká povídka, to je totiž místo, kam směřujeme,“ čteme již v *Amoru a Psyché* a zdá se až neuvěřitelné, jak rozvrh svého díla, onen pohyb na hranici mezi fikcí a žitým světem, neustále prohlubuje.

Přesto však, když už jí zbývá jen pár měsíců života, píše v dopise z Cambridge do Prahy Karlu Milotovi: „Kdybych měla čas, chtěla bych napsat ‚přepsání své vlastní prózy‘ [...] I Joyce to vzal jen tak ‚pod povrchem‘, může se jít hloub, ale ta pitomá literární konvence brání člověku jít do ‚poznání‘. A v poezii k Ur-zážitku.“

Dochovaná, resp. dostupná korespondence Milady Součkové zůstane asi navždy neucelená. Tyto dopisy nalezené v pozůstalostech adresátů nevznikaly s vědomím archivní paměti a potřeby prezentovat se pro příští čas. Jsou vždy bezprostřední odpovědí, hledáním. Součková si kopie neukládá, ale do strojopisu či rukopisu

psaní často ještě v chvatu před odesláním spontánně, mnohdy nečitelně, vstupuje; stejně příznačné je, že neuchovává ani dopisy od svých přátel, podobně jako rukopisy svých dokončených, resp. vydaných děl.

Je ovšem možné, že tento postoj zaujala autorka až později. V únoru 1945 byl její byt v Podskalské ulici (dnes Gorazdova 331/22) zničen při náletu a po únoru 1948 zůstala pro ni nenávratně část rukopisů a písemností v přechodném bydlíšti na Malé Straně. (Tady, na půdě domu v Úvozu 228/5, se našel teprve nedávno obtížně čitelný rukopis označený na balicím papíře autorkou jako *M. S. Hlava U I, II, III, IV*, který je oním příslibeným pokračováním *Hlavy umělce*, která s podtitulem *Studie k větší práci* vyšla v nakladatelství Pamir v roce 1946.)

V dřevěném cestovním kufru v cambridgeské vilce českého exulanta pana Josefa Staší byla po dlouhá léta v USA uložena nevydaná literární pozůstalost Milady Součkové – rukopisy *Krátkých povídek*, *Sešitů Josefiny Rykové*, divadelní hry a literární dramata, nekrácené verze literárně historických článků a esejí i převážně anglicky psané poznámky, deníkové záznamy a kresby v sešitech nadepsaných *Cahiers de Dominique* 1–25 (26. září 1958 – 30. července 1974). Vedle několika mála fotografií, legitimací a pasů se v něm skrývala jen jediná útlá složka s korespondencí, zato s výraznou poznámkou *uchovat!*

Byly v ní pouze tři dopisy: od Jindřicha Chalupického, japanoložky Vlasty Hilské a Jiřího Koláře, napsané a odeslané z Prahy po rezignaci Součkové na místo kulturního přidělence velvyslanectví Československé republiky v New Yorku a po jejím rozhodnutí nevrátit se do tehdejšího Československa. Ti všichni se ve čtyřicátých letech se Součkovou dobře znali: Chalupického poznala prostřednictvím manžela, malíře Zdenka Rykra, jehož dílo od raných třicátých let a výstav v Topičově salonu soustavně sledoval a komentoval a jehož monografii i soubornou výstavu ve čtyřicátých letech připravoval; Vlasta Hilská patřila do okruhu jejích přátel, před válkou byla manželkou sinologa Jaroslava Průška, autora předmluvy k první básnické sbírce Součkové *Žlutý Soumrak*; a s Jiřím Kolářem se poznala díky okruhu Skupiny 42.

Jako by ta složka s poznámkou *uchovat* byla úpěnlivou prosbou a zoufalým gestem její exulantské a tvůrčí samoty, a zároveň nadějí, že to vše se jednou otevře, pojmenuje, vyloží.

Uchovaný dopis Jindřicha Chalupického se poměrně obsírně snaží zformulovat občanský postoj uměleckého kritika a jeho vztah k pouónorové situaci v tehdejších

Československu a předznamenává jeho „duchampovský“ odstup k jakémukoli vnějšímu politickému dění. (Ale připojuje i poznámku: *než Zenkla, budu raději volit Zápotockého.*) Tyto řádky byly nadlouho mezi nimi také posledním slovem, obnoveným až v první polovině šedesátých let. Druhé psaní s typicky dobovým výrazivem a expresivitou vylučuje provždy Součkovou z pokrokové české společnosti. A stručný dopis Jiřího Koláře na hlavičkovém papíře nakladatelství Družstvo Dílo datovaný 8. březnem 1948 oznamuje, že nakladatelství se zavazuje vydat knihu *Neznámý člověk* v období let 1948–1949.

Náš soubor nevznikal zprvu nijak programově. Byl postupně nalézán od počátku příprav vydání *Díla Milady Součkové* při hledání literárních odkazů a variant rukopisů, které autorka zasílala do Čech nebo o jejichž zaslání žádala; a v neposlední řadě díky radám a doporučením jejích přátel a bývalých kolegů z amerických univerzit.

Osm adresátů nevyčerpává veškerou dostupnou osobní korespondenci Součkové. Jsou tu jednotlivé menší soubory: s profesorkou Albínou Honzákovou a spolužačkami z Minervy, drobná osobní korespondence s filmovým estetikem Janem Kučerou, s nakladatelstvím Melantrich a dr. Trägerem, s Bohuslavem Havránkem (nedávno zveřejněná v knize *Pražská škola v korespondenci. Dopisy z let 1929–1989*), s Památníkem národního písemnictví i časopisem *Sešity* z konce šedesátých let, anglická korespondence s přáteli z jezuitské komunity v Cambridgeji a s řadou dalších vzdálených osob, škol a institucí. Je to však korespondence v pravém slova smyslu příležitostná, která má spíše charakter vzkazů, sdělení a potvrzení informace než promluvy ryzího epistolárního charakteru.

Více můžeme jen tušit: existovala korespondence s literární historičkou a blízkou přítelkyní Věrou Liškovou, o níž se Součková zmiňuje v doslovu ke knize *Posmrtný odlitek z prací Věry Liškové*; a hlavně, jak je z vydání našeho souboru dopisů zřejmé, s byzantologem Františkem Dvorníkem, jenž byl tím třetím v přátelském kruhu a setkáních s historikem Otakarem Odložilíkem.

Osm adresátů představuje zatím jedině ucelené konvoluty, které dávají nahlédnout do skutečných dialogů Součkové s blízkými přáteli a osobnostmi; každý odlišného zaměření a okruhu tu vystupuje z jiného profesně uzavřeného světa, všechny ale spojuje obdiv a respekt k literárnímu dílu Součkové, především však empatie k jejímu postavení a odloučenosti, k oněm často zmiňovaným *éléntům*.

Tato empatie je oboustranná a svědčí pro ni nejen otevřenost sdělení, ale i emotivní zámlky v kontinuitě rozhovoru a drobná nedorozumění.

Z dnešního pohledu vnímáme v tomto souboru i jistou nepřímou vnitřní časovou posloupnost, která nás, nehledě na dataci listů, dovedla spíše intuitivně k pořadí jednotlivých adresátů, ač řada promluv vznikala paralelně a v odlišné každodenní situaci či vnímaném kontextu adresáta.

Dochované dopisy Jindřichu Chalupeckému předcházejí, podobně jako u Romana Jakobsona, časové hranici odjezdu Milady Součkové do Spojených států, vracejí nás do čtyřicátých let, do období protektorátu po tragickém Rykrově odchodu v lednu 1940. Jsou svědectvím prohlubujícího se přátelství, a to i přes patnáctiletou odmlku po roce 1948. Velmi blízcí si byli i v chápání moderního umění, jeho smyslu a hledání; oba sdíleli obdobná východiska např. ve vztahu k anglosaské kultuře či kritický postoj k české avantgardě dvacátých let.

Rozsáhlá korespondence s Ladislavem Radimským a jeho ženou Olgou dokumentuje mimo jiné obraz, konflikty a úděl českého exilu. Jejich těsné přátelství pojily společné prožitky volných chvil a letních prázdnin trávených nejprve v pronajatém domku na Cape Codu, později na chatě ve Stoddardu v New Hampshire, společné rituály a svátky i vzpomínky na blízké přátele v Čechách. Ladislav Radimský, spisovatel a esejista publikující často pod pseudonymem Petr Den, byl také redaktorem a přispěvatelem exilových časopisů a později šéfredaktorem *Proměn*, kde Součková často publikovala. Do USA přicestoval podobně jako Součková v roce 1946 jako zaměstnanec ministerstva zahraničí a byl jedním z těch, kteří se jí snažili nezištně pomáhat s vydáváním jejího básnického díla.

Přátelství s Romanem Jakobsonem se odvíjí od jeho nadšeného přijetí prvotiny *První písmena* v anketě *Lidových novin* v roce 1934; znali se, stejně jako s Vladislavem Vančurou a Janem Mukařovským, i z přednášek Pražského lingvistického kroužku, který Součková finančně podporovala. Nejen z této vzájemné korespondence, ale i z celku Jakobsonovy listinné pozůstalosti, uložené v archivu Massachusettského technologického institutu, je zřejmé, že to byl především on, kdo svojí autoritou a věhlasem pomáhal Součkové od počátku jejího exilu doporučeními a pozitivním hodnocením v univerzitních kruzích; oba později žili v novoanglické Cambridgi a Jakobson byl tím, kdo ji uváděl do okruhu pravidelných setkání a diskuzí, jež k univerzitnímu provozu nezaměnitelně patří.

V takovém prostředí se Součková seznámila i s historikem Otakarem Odložilíkem. Ten přednášel v USA již před druhou světovou válkou a po krátkém poválečném působení na Karlově univerzitě a ministerstvu zahraničí odjel znovu do Spojených států. Odložilíkova dodnes zcela nezpracovaná a neuspořádaná rozsáhlá pozůstalost v archivu Pensylvánské univerzity, kde se nacházejí i dopisy od Součkové, svědčí o neobvyklém rozsahu jeho vědeckých i lidských zájmů. Byl jeden z prvních, kdo pro své přátele „vydával“ strojopisný samizdat, sbírky či výběry z básní a textů v souvislosti s jeho zájmem o protestantství a českou kulturu. Dohledaná korespondence se Součkovou je přes svou neucelenost především neustálým vzájemným rozhovorem o práci, bídě a radostech světa, s nádechem atmosféry snad až starosvětské kavárny, kde od stolku je neustále vyhlížen františkán František Dvorník. Také s Dvorníkem se setkala už v roce 1948 v New Yorku prostřednictvím Romana Jakobsona. „Troufám si říct, že tehdy jsem si získala Františka Dvorníka na první pohled svou prostořekostí, s jakou jsem tehdy mluvívala o lidech, věcech, o poměrech...“ vzpomíná v jedné stati Součková. Vztah k Odložilíkovi a Dvorníkovi vnímala Součková jako nezpochybnitelné těsné přátelství, které je inspirativní svou kritičností, tolerancí, živou vírou i vědeckou důsledností.

Podnět ku korespondenci Součkové a Gertrudy Gruberové-Goepfertové byl dán jejich spoluprací s časopisem *Nový život* vydávaným Křesťanskou akademií v Římě; Součková v něm publikovala, Gruberová do něj přispívala kresbami. Hybatelem jejich korespondence je o generaci mladší malířka, grafička a básnířka, která se obrací na Součkovou s prosbou o posouzení vlastní básnické tvorby. Z tohoto bodu se postupně rozvíjí rozhovor, který Součková respektuje, udržuje si ale neustále jemný odstup od nebezpečné role rádce; je upřímná a jemná a raději se utíká k referencím vlastního světa a jevů, které ji obklopují.

Soubor dopisů rusistovi a lingvistovi Oldřichu Leškovi – který mj. po roce 1989 spoluobnovoval Pražský lingvistický kroužek – svým způsobem navazuje na okruhy, které reprezentoval Otakar Odložilík, zvláště po jeho nečekaném úmrtí v roce 1973; a tento rozhovor je přerušen až autorčinou smrtí. Je obdobně plný odkazů, proseb, doporučení a vzájemné pomoci, ale především je prodchnutý obdobným emocionálním nábojem a vzájemnou důvěrou, kterou v době Leškova ročního působení na Chicagské univerzitě v letech 1969–1970 k sobě našli a sdíleli. Dopisy jsou i důkazem, že dálka, hranice časová, politická, geografická

nehrají pro Součkovou podstatnou roli; podobně jako v jejich básnických textech se všechny chvíle a obrazy i slova odehrávají synchronně, v analogiích či blízkosti, kterou je možné v psaném projevu stvořit: stejně jako v Praze, tak i v Bostonu, za časů Zeyera, stejně jako moderny.

Dopisy Milady Součkové přátelům uzavírají nepočtené řádky prozaikovi a básníkovi Karlu Milotovi, který ji oslovil na popud Jindřicha Chalupeckého. Milota se podrobně a do hloubky zabýval jejím prozaickým dílem ve studiích později publikovaných v jeho knize *Vzorec řeči*. Je příznačné, jak Součková okamžitě rozpoznala, že důvodem oslovení nejsou pouhé vnější analytické otázky, ale slova obdobně zaměřeného autora mířící k podstatě její prozaické tvorby. Součková tu v odpovědích výjimečně formuluje poznámky o vlastní literární práci i o iluzivní touze zakusit vše znovu.

Úvodní rozpaky ohledně smyslu vydání dopisů Milady Součkové souvisí bezpochyby s naladěním, s jakým k jejich četbě přistupujeme: čteme dopisy jako zprávu o autorovi, jako střípky doplňující bílá místa, fragmentární biografii, nebo je vnímáme jako autorský text a promluva pisatele se pro nás stává částí jeho díla? U řady jiných autorů možná lze na tuto otázku jednoznačně odpovědět, jak tomu je například u dopisů Boženy Němcové. Pohybujeme se prostě opět po typické hranici autorčiny často se proměňující perspektivy, která variuje i způsob čtení dopisů. Čteme tak o Miladě Součkové, protože neznáme podrobně její biografii a protože se kontext exilu chtě nechtě pro nás dnes vytrácí. Ale často čteme jen Součkovou jako takovou se všemi jazykovými a stylistickými odkazy, ironií, vším, co známe z jejího literárního díla, čteme jen ji, a stáváme se tak nepřímými čtenáři-adresáty, kteří její promluvu vnímají s individuální a subjektivní empatií jak vůči jejímu dílu, tak osobnosti.

Obdobně čteme v jejich dopisech tak často užívané slovo *élent*. Na jedné straně je to odkaz na původní dobové užití, určující společenské postavení, zázemí, řeč pisatele, na straně druhé můžeme *élent*y číst jako kód pro všechna ta trápení, samoty, křivdy a nepochopení, které Součková ze svého soukromí nevypisuje, nevyjadřuje, které ukrývá hluboko v sobě, jako by tušila, že ustálené významy takových slov se postupně vytrácejí, mizí v popelu pomíjivosti, v onom *cinis* zmiňovaném na počátku *Prvních písmen*, z nichž vše povstalo.

ks

Jindřichu Chalupckému

Jindřich Chaloupecký (1910–1990), výtvarný a literární kritik, který mj. formuloval názory Skupiny 42; od třicátých let se intenzivně zabýval tvorbou malíře Zdenka Rykra, manžela Součkové. Chaloupeckého posléze zaujala literární tvorba Součkové a kontakty mezi nimi pokračovaly i po Rykrově smrti v roce 1940. Jejich spolupráce zintenzivnila v poválečných letech, a zejména po odjezdu Součkové do USA v září 1946 na místo kulturní atašé, kdy Chaloupecký ve svých *Listech* publikoval její povídky, poezii i překlady americké literatury. Po únoru 1948 a exilu Součkové ustala nejen spolupráce, ale i jejich vzájemná korespondence. K jejímu částečnému navázání došlo teprve na přelomu let 1963 a 1964 a od března roku 1968 pokračovala intenzivně a bez přerušování až do konce života Milady Součkové.

V Praze 17. června 1942

Milý pane Chalupecký,

lituji, že nemohu, alespoň právě teď, vyhověti Vaší žádosti. Vyjednávám právě o Rykrův rukopis s jedním nakladatelstvím.¹

S veškerou úctou *Milada Součková*

11/X [1942]

Milý pane Chalupecký,

děkuji Vám za fotografie; myslila jsem, že budu moci jednu z nich použít na obálku nového vydání „Amora a Psyché“.²

Děkuji Vám také, že jste mi dal nahlédnouti do kartáče Vašeho článku.

Obrazy můžete poslat kdykoliv, vyjma čtvrtka a soboty odpoledne.

Se srdečným pozdravem *M. Součková*

13/XI [1942]

Milý pane Chalupecký,

opravdu mě překvapil Váš zájem o mou práci a oceňuji plně Vaše gesto. Chcete-li přetisknout některou „čínskou“ báseň,³ pak z nich vyberte podle svého vkusu. Chcete-li snad něco jiného, novějšího – to bychom se teprve museli domluvit co a jak.

Se srdečným pozdravem Vaše *Milada Součková*

¹ Pravděpodobně se jedná o tentýž rukopis, který Součková zmiňuje v dopise Chalupeckému z 12. června 1980, kde mj. píše, „že by se někdo měl ujmout toho Rykrova estetického rukopisu, který byl v bytě na Újezdě“. V současné době je tento rukopis pravděpodobně ztracen.

² K novému vydání románu *Amor a Psyché*, J. Tožička, Praha 1937 (*Dílo II*), za autorčina života nedošlo.

³ Odkaz na básnickou sbírku *Žlutý soumrak*, Melantrich, Praha 1942 (*Dílo X*, str. 11–87).

Milý pane Chalupecký,

tady posílám slíbené. Snad budete moci něco z toho potřebovat. V kladném případě bych byla ráda, kdybyste mně zatelefonoval, pro co jste se rozhodl. Našla jsem přece jeden „Transition“.⁴

Čekám na Vaše zprávy a zůstávám se srdečným pozdravem

Vaše *Milada Součková*

Tel. 42983

Milý pane Chalupecký,

nemáte žádné zprávy o Blatném? Mluvila jsem včera s prof. Havránkem z Brna a ten o ničem nevěděl.

Kdyby to bylo možno, ráda bych nahlédla do korektury. Snad by se to dalo nějak zařídit. Přišla bych k Vám nebo do Besedy,⁵ až budete korekturu dělat. Při básni totiž, často ještě při korektuře jsou někdy viditelné a možný, žádoucí, zcela nepatrné změny, které věci prospějí. Nemluvte o tom, že tam často zůstane chyba, kterou člověk přehlídne, kdyby četl věc znovu a znovu. Když to ovšem nepůjde, nedá se nic dělat.⁶

Doufám, že dostanu alespoň jeden výtisk. Když byste souhlasil s tím, abych do korektury nahlédla, stačí, když mně zatelefonujete, nebo napíšete, až k tomu bude čas.

Zatím zůstávám se srdečným pozdravem

Vaše *Milada Součková*

⁴ Pařížský literární časopis *Transition*, vycházející v letech 1927–1938, byl zaměřen na experimentální uměleckou tvorbu, zejména surrealismus, expresionismus, dada apod.

⁵ Umělecká beseda, umělecký spolek sdružující od roku 1863 české literární, výtvarné a hudební umělce.

⁶ Z dopisu se zdá, že Součkové měla vyjít v této době v revui Umělecké besedy *Život* nějaká báseň, avšak žádná v tomto časopise publikována nebyla.

[nedatováno, 1943]

Milý pane Chalupecký,

co je s tím „[nečitelné]“? Vyjde, či nevyjde?

Také, prosím, nezapomeňte vrátit mi ten „Transition“.

Nemáte-li mou „Školu povídek“,⁷ co teď vyšla, tak mi napište a já Vám ji pošlu, nebo pošlete nějakého hodného žáka, to by bylo ještě lepší. Ale v tom případě sdělte, kdy byste si asi poslal, protože já bývám teď nepravidelně doma.

S pozdravem Vaše *M. Součková*

31. října 43

Milý pane Chalupecký,

děkuji Vám za dopis. Ale „Transition“, jehož příchod jste avizoval, dosud nepřišel.

Se srdečným pozdravem Vám i paní choti

Vaše *Milada Součková*

[nedatováno, asi 1945]

Milý pane Chalupecký!

Nelekejte se, šla jsem okolo z trhu a zastavila jsem se, abych Vám řekla: Mám ještě ty linolea původní od Rykra, snad by to bylo možné, aby „Mluvící pásmo“ vyšlo zas s jeho obrázky. A pak bych byla ráda, kdybyste napsal malou *předmluvu*, kdybyste měl čas a *chuť*.⁸ Velmi by mě to těšilo, kdyby to tak šlo.

S pozdravem Vaše *M. S.*

Nezapomeňte, prosím, na umístění Rykrových obrazů.

⁷ Melantrich, Praha 1943 (*Dílo V*).

⁸ První vydání *Mluvícího pásma* v roce 1939 doprovodil Zdenek Rykr šesti linoryty. Vyšlo soukromým tiskem v číslovaném nákladu sta kusů. V časopise *Listy*, duben 1946, č. 1, str. 51–72, vyšlo *Mluvící pásmo* bez Rykrových linorytů a předmluvy.

Milý pane Chalupecký,

dnes si odvezli Rykrovy obrazy.⁹ Děkuji Vám vřele za to, že jste to zařídil. Byla to moje dávná touha, aby byly uloženy na správném místě a odborně zpracovány. Jsou to také kresby a skicáky i štočky. Sice mně bude scházet, že si nebudu moci častěji „vyměnit“ některý obraz, ale jsem opravdu šťastna, že k tomu došlo. Když jsem se na ty obrazy na všechny zas znovu dívala, napadlo mě, že je to asi sbírka, která reprezentuje jednoho z posledních malířů (u nás určitě posledního) určité epochy, jíž se uzavírá takzvané „deskové malířství“. Nevěříte tomu? Já jsem o tom přesvědčena. O cyklickém závěru celé kulturní epochy, která začala renesancí a končí námi. Z uměleckých disciplín nejdříve uzavírá výtvarnictví, hudba a nejpozději literatura. Architektura začala nejdříve nasazovat nové vegetační vrcholy, poněvadž pro ni byly a jsou nejvýhodnější hmotné podmínky. Nemyslím, že vbrzku začne rozmach sochařství, malířství, hudby a literatury (románu), alespoň ne v tom smyslu, v jakém je znala minulá století. Ale to jsem se odchýlila od Rykra. Myslím si často, že moje shora uvedené důvody (esteticky vývojové) byly jednou z „metafyzických“ příčin jeho odchodu. On marně neměl teorii, že každý umělec umírá včas, lépe řečeno, *nikdo* předčasně. Ale o tom všem jsem nechtěla psát. Jen o tom, že mě znovu zaujaly vysoké kvality Rykrovy práce. Vzpomněla jsem na to, že jste mluvil o jeho rehabilitaci. Přála bych si, aby to byla výstava, kterou byste dělal také Vy,¹⁰ ale ne třeba s Poche, chtěla bych, totiž přála bych si, aby to pořádala Moderní galerie, nebo Mánes, aby to bylo opravdu „reprezentační“ po stránce *technické*. Víte, Rykr se celý život tloukl se svými výstavami; tak aby to jednou bylo opravdu se všemi „šikanami“. A chtěla bych, abyste

⁹ Obrazy byly odvezeny k otci Zdenka Rykra Otakarovi Rykrovi. Ten je později věnoval městu Chotěboř, kde se Zdenek Rykr narodil. V Městském muzeu v Chotěboři jsou uloženy dodnes.

¹⁰ Jindřich Chalupecký velkou Rykrovu výstavu po válce skutečně připravoval, ale v důsledku únorového převratu 1948 k její realizaci nedošlo. Jedinou Rykrovou výstavou v tomto poválečném období byla skupinová Výstava významných abiturientů kolínského gymnázia v srpnu 1947.

při tom lidem řekl, co si o tom mají myslet. Dnes je tolik slávy o Horovi,¹¹ protože umřel, a ten Rykr umřel, a ani to mu nepomohlo! Nejsm sentimentální, ale když se dívám na Rykrovy obrazy, vždy znovu žasnu a stojím v podivu nad tou velkou nespravedlivostí naší kultury vůči Rykrovi.

Ale opakuji: to všechno jsem nechtěla psát, dokonce ne na dvě stránky; chtěla jsem opravdu upřímně poděkovat za tu velkou službu, kterou jste Rykrovi prokázal tím, že jeho obrazy a kresby budou důstojně uloženy a čekat na své zmrtvýchvstání. Ještě jednou opravdu vřelé díky – s pozdravem Vaše

M. Součková

Posílám Vám jednu nečasovou básničku,¹² *jen tak z přátelství*.

3/VII/45

Milý pane Chaluppecký!

Hledala jsem Vás v [nečitelné] na nábřeží, ale prý jste v informacích, u filmu! Co se dozvím, až Vás půjdu příště hledat?

Posílám Vám báseň, a sice: v případě, že jste dosud nezařadil do „Kvartu“¹³ tu „Rusalku“, myslím, že by se lépe hodila ta, kterou příkládám.¹⁴

Ta „Rusalka“ je pro mě taková divně tichá a mám pocit, že se ani nehodí pro vytištění, leda tak, až by byla trochu schována v „rákosí ostatních básní“.

¹¹ Horův pohřeb v červnu 1945 se stal národní manifestací nabyté svobody, nad rakví promluvil František Halas, Jaroslav Seifert přednesl své verše věnované Horovi.

¹² Báseň se v korespondenci nechovala.

¹³ Časopis *Kvart. Sborník poezie a vědy* (1930–1937; 1945–1949) propagoval modernistické umělecké směry a užší kontakty mezi uměleckou tvorbou a vědeckým badáním.

¹⁴ „Rusalka“ ani neidentifikovatelná příložená báseň v *Kvartu* nevyšly. Báseň „Rusalky“ (*Dílo X*, str. 95) je součástí sbírky *Gradus ad Parnassum*, resp. jejího oddílu „Český parnas“, která vyšla až v exilu v roce 1957.

Ráda bych s Vámi zas jednou mluvila – jedu 5. t. m. na čtrnáct dní dovolené do Domažlic – tak potom se ohlaste, ale jistě. S pozdravem Vám i paní choti

Vaše *M. Součková*

Praha III, Úvoz 5

Telef. 42983

Dopoledne: 31243-47, klapka 35

10/VIII/45

Čtu v novinách, že vyšel „Kvart“. Je tam moje báseň:¹⁵ V kladném případě opatřte mi, prosím, jedno číslo. Jsem opět v Praze od 20. t. m. (Telef. 42983)

Zatím Vám i paní choti posílám srdečný pozdrav z Domažlic.

Vaše *M. Součková*

11/XII/45

Milý pane Chalupecký!

Vaše nabídka mně udělala velkou radost. Má to ovšem háček, ale nelekejte se, pak-li byste se vůbec v tomto případě lekl. Já jsem rozhodnuta dát Vám, a opravdu ráda, „Mluvící pásmo“, ale ráda bych, aby mi to Melantrich slušně zaplatil, buď že by vydal pak, po vyjití ve Vašem časopise, věc knižně nebo jinak. Já totiž potřebuju peníze, jinak bych Vám to dala beze všech řečí. Když to „Pásmo“ nikdo nechtěl, dala jsem ho do té soutěže Umělecké besedy, je to tuším Theerova cena, podmínka: nová forma. Stejně mně nic nedají, dala jsem to tam jen z dišperace a vyzvedla bych si to – to jde –, jen

¹⁵ V časopise *Kvart* báseň Součkové nevyšla.

kdyby Melantrich byl ke mně trochu slušný. Já jsem totiž pro něho stále ta druhá, ne-li třetí garnitura a to mě sere. Pro Vás ovšem všechno. To myslím vážně. Tak bych se ráda s Vámi o tom všem domluvila. Zda mám já mluvit s dr. Trägrem o těch prachách, nebo Vy.¹⁶ Kdyby mě tak slyšel Rykr, jak „obchoduju“, ten by to ani neuvěřil. Tohle ze mě udělalo sedm hubených let, ani ne tak teď ta nouze, ale to, že už od roku 40 musím dělat všechno, prolezat úřady, berními, poplatkovými, důchodovými, pozůstalostními atd. Snad to tak muselo bejt, jinak bych asi bez té školy vůbec umřela. Mám ještě možnost zanechat tohoto „boje o život“ a jet k „tetičce do Ameriky“ (bez legrace), ale ještě se mi pořád nechce dělat chudou příbuznou. Tak ale nechám toho svěřování a k věci!

S tím deníkem by to bylo něco podobného. Měla bych pro Vás ještě jiné návrhy, mám toho plná šuplata a tuze ráda bych to své publikování nějak zorganizovala. Já vím, že je teď konec s konjunkturou, ale přece bych ráda, aby ty mé věci vyšly pokud možno za dobrých podmínek, ovšem nejen finančně.

Paní Pujmanová mě vyzvala k spolupráci na časopise, který bude řídit, Vy jistě víte, oč asi jde.¹⁷ Dala jsem jí kousek ze „Studie k Hlavě umělce“.¹⁸

¹⁶ Vydání „Mluvicího pásma“ v *Listech* mělo své peripetie. V květnu roku 1946 informoval Josef Träger, ředitel nakladatelství Melantrich, šéfredaktora *Listů* Jindřicha Chalupického o úpravě honoráře Milady Součkové za její příspěvek do časopisu na pět tisíc korun, neboť „její kniha vyjde v našem nakladatelství a že tedy její otisk je vlastně nepřímou propagací této knihy“. Josef Träger tento dopis nadiktoval, aniž by však první číslo *Listů* vůbec otevřel. To učinil až druhý den a urgentně informuje Chalupického o své chybě: „Bohužel Vás musím překvapit neradostnou zprávou, že včerejší svůj dopis pokládám za nenapsaný (...). V žádném případě však nepokládám za úměrný honorář pí. Součkové, neboť v první chvíli jsem se domníval, že *Listy* otiskují její Válečný deník [zde má pravděpodobně na mysli rukopis *Svědectví* s podtitulem *Deník z roku 1939*], který slíbila vydat v našem nakladatelství, pokud se jí nepodaří umístit jej v nakladatelství Svoboda. Její báseň byla jednak otištěna jako soukromý tisk, jednak není zdaleka té hodnoty, aby za ni dostala honorář tak vysoký, jaký by dostala za knižní vydání.“ (LA PNP, Chalupický, Jindřich, přijatá korespondence)

¹⁷ Jednalo se o časopis *Doba. Měsíčník pro literaturu a život*, který v letech 1945–1947 vydával Literární odbor Umělecké besedy v Praze.

¹⁸ V časopise *Doba*, roč. I, č. 5, 1946–1947, str. 61–63, byla publikována úvodní část *Hlavy umělce* „Pohádka o Sněhurce“; na rozdíl od knižního vydání je tento oddíl uveden mottem *Orator fit, poeta nascitur* a od knižní verze se drobně odchyluje.

A měla jsem pro ni připravené nějaké věci, ale raději bych byla s Vámi, to chápete. Paní Pujmanové si sice osobně a v mnohém jejím postoji vážím, ale umělecky od sebe stojíme daleko. Chtěla jsem pro ni přeložit povídku od Saroyana,¹⁹ snad to jméno znáte, je to současník Millera²⁰ a Anaïs, jejich známý, jenže se „proslavil“. Já s ním tady hauzíruju moc let. Pak jsem teď četla zajímavý interview Reného Lalou s Eliotem, Spenderem, Morganem v „Nouvelles Littéraires“,²¹ snad jste to taky četl. To si člověk oddechne, že někdo na světě myslí také tak trochu jako on a že není pořád sám jako tichej blázen. Potom něco revolučního od Sandové atd.

Zkrátka bych si s Vámi ráda pohovořila o „časových a nadčasových“ problémech, snad teď máte trochu času, když jste se osvobodil od úřadů?! To mně imponuje, že jste se na to tak vyflajz! Já ouřaduju, mohlo by se to spíš nazvat sabotáží. Ale snad z toho přece něco bude. To byste se divil, jak umím napsat interview s francouzským velvyslancem! Avec quel art et quelle maîtrise et quelle aisance!²² Za čtrnáct dní by ze mě mohl být světový tiskový přidělenec nebo dopisovatel. Tajemství je v tom, dovést napsat, co člověk vidí a slyší, a mít k tomu trochu rozumu a zkušenosti. A umění? Člověk by řekl, že to není víc, a přece je. K tomu je zapotřebí ještě té zvláštní cvokárny a to je něco tak těžkého, když to má být doopravdy, že je

¹⁹ Součková je autorkou překladu Saroyanovy povídky „Aspirin je členem N. R. A.“, dále „Předmluvy“ a „Předmluvy k druhému vydání“ souboru *Odvážný mladý muž na létající hrazdě*, které vyšly v časopise *Listy*, I, 1946, č. 2, str. 237–244. V anglickém originálu povídky společně vyšly v roce 1934 v nakladatelství Random House, v českém překladu Zdeňka Urbánka poprvé jako celek v nakladatelství Československý spisovatel v roce 1958.

²⁰ Součková se s Henry Millerem pravděpodobně setkala osobně. První kontakt redakce časopisu *The Booster*, jehož byl Miller šéfredaktorem, a Milady Součkové proběhl prostřednictvím Zdenka Rykra na výstavě členů Salonu Nadnezávislých (*Les Surindépendants*) v roce 1936 v Paříži. Tuto skutečnost alespoň uvádějí sami editoři v závěru vánočního speciálu ve stručné poznámce o setkání s Miladou Součkovou na výstavě Nadnezávislých, při které ihned souhlasili s publikováním jejích textů. Nicméně hlavní osobou, která Zdenka Rykra a Miladu Součkovou představila okruhu kolem časopisu *The Booster*, byl malíř Loevenstein. Ve „vánočním speciálu“, v listopadu roku 1937, byl otištěn francouzský překlad ukázky z románu Součkové *Amor a Psyché* (1937).

²¹ *Nouvelles Littéraires* (1922–1985), literární a umělecký časopis vydávaný v Paříži.

²² „S jakým umem, s jakým mistrovstvím a s jakou lehkostí!“

proti tomu každé zaměstnání, totiž jeho „těžkost“, dětinství. Věřte tomu, že to opravdu „velké umění“, ať je to báseň nebo socha, potřebuje mnohem více inteligence než kterékoliv jiné řemeslo na světě. Ale já Vám tu vykládám zbytečné věci, to jen tak ze sdílnosti. Lituji opravdu, že se někdy neobjevíte in persona, abychom si popovídali. Jsem si jista, že jsem v tomto dopise napsala opravdu mnoho zbytečného, přeskákejte to a čtěte jen résumé: *Velmi ráda Vám dám „Mluvící pásmo“, ale musíme se domluvit.*

Bydlím teď Praha III, Úvoz 5, telefon starý, dopoledne v min.:²³ 60641 (klapku nevím z paměti, to Vám řeknou, je to v Ledebouru).

Mnoho pozdravů Vám i paní choti

Vaše *M. Součková*

P. S. Dnes jsem četla v novinách o výstavě v Mánesu.²⁴ Tak už i – dej mu Pánbu nebe – Janoušek je slavnější, jen Rykr ještě stále ne. Snad to bude jednou stát za to, ale tak se zdá, že té jeho pravé slávy se už nedožijem.

27/XII/45

Milý pane Chalupecký,

budu mít pro Vás připraveny k 31. t. m. ty překlady. A sice bude to něco senzačního. Miller, Anaïs, Součková et consortes²⁵ se musí docela schovat. Přeložila jsem dvě předmluvy (ne dlouhé) k vydání těch povídek („Odvážný mladý muž na létající hrazdě“) a povídku „Aspirin je členem N. R. A.“²⁶ Ty předmluvy jsou vlastně programem a skvělé věci samy o sobě. Když jsem to četla znovu, po letech, cením si ty věci ještě mnohem více než tehdy; totiž tehdy jsem to cítila víc instinktivně, dnes to jasně chápu. Překlad bude

²³ Součková byla v té době zaměstnána na ministerstvu informací sídlícím v Ledebourském paláci ve Valdštejnské ulici na Malé Straně.

²⁴ Výstava obrazů a soch členů S. V. U. Mánes pořádaná u příležitosti Mezinárodního studentského kongresu v Praze 1945.

²⁵ „a spolčenci“

²⁶ Zmíněné překlady Součkové vyšly v *Listech*, červen 1946, č. 2, str. 237–244, spolu s dalšími překlady próz autorů kolem okruhu časopisu *The Booster/Delta*.

dobry, kvůli jistotě dala jsem si jej ještě přehlédnout, takže bude bez chyby. Zkrátka měl byste do svého časopisu něco stoprocentního, nač byste mohl být pyšný. Byl by to rozhodně „čin“ v té záplavě prostřednosti a pochybných hodnot, v nichž se ještě stále brodíme.

Dostala jsem včera básně od Blatného. Musím upřímně říci, že se mi některá čísla *opravdu* líbí, že mají v sobě skutečnou poezii. „Poeshie“, jak říkal lord Byron, si licet.²⁷

Budete-li dávat do prvního čísla „Mluvicí pásmo“, tak tam prosím Vás dejte, že to vyšlo soukromým tiskem 1940. Záleží mi na tom, aby bylo vidět, že se jen „neruralilo“ a „neprotektorátovalo“, a *vůbec*.

Ale hlavně myslím a doufám, že *z toho Saroyana budete mít radost*. Když nedáte jinak vědět, dám Vám rukopis do Melantricha. Mluvila jsem náhodou s Trägrem o prachách, jen tak konverzačně, a on při tom mluvil, jako by Váš časopis nebyl ještě nic určitého, ačkoliv na mou námitku přiznal, že máte uzávěrku do konce t. r. Snad byl jen mrzutý a chtěl se mě jen zbavit. Tak nevím.

Čekám na Vaše zprávy a zůstávám zatím
s vánočními a novoročními pozdravy Vám a Vaší paní

Vaše *M. Součková*

New York 29/X/46

Milý pane Chaluppecký,

tak Vám píšu z toho Babylonu. Je to všechno *moc zajímavé* a poučné. Jsem ráda, že jsem tu zkušenost udělala, a měl jste pravdu, snad je právě to dobře, že jsem to dělala a dělám „nerada“. Začala jsem hned od začátku psát o Americe, ale ne tak, jak se o tom píše, docela ne. Je v tom taky báseň, která se jmenuje „Na troskách básnictví“,²⁸ a myslím, že by se Vám

²⁷ Si licet – v korespondenci často užívaný výraz ve smyslu celého latinského rčení „Si licet parva componere magnis“ (Vergilius, *Zpěvy rolnické*, 4, 176) – „Je-li dovoleno srovnávat malé s velkým.“

²⁸ Báseň „Na troskách básnictví“ společně s její básní „Zrání“ vyšla později ve sborníku *Neviditelný domov. Verše exulantů 1948–1953*, Editions Sokolova, Paříž 1954, str. 97–100.

líbila. A taky o Chateaubriandovi. Myslím, že byste v tom mohl nalézt zalíbení. Snad by se to hodilo do Vašeho čtvrtletníku? Prosím Vás pro Boha, promluvte s dr. Trägrem, ať nezapomíná na moje publikování. Je mi to tak líto, když vidím tady, jak píše Hostovskému²⁹ (já mu to přeju), aby poslal rukopis, a ty moje věci leží a leží. Je to pro mě stále velký handicap.

Tady každý, Češi i Američané, dělají, jako by tu bylo něco jiného než na celém ostatním světě. To je přece samozřejmé. To zajímavé je najít společného jmenovatele, najít *spojitost*, a ne exotické rozdíly. A najít je právě v charakteristických podobách.

Kromě toho stálého přemýšlení a dívání se kolem jsem tu velmi nespokojena, jak osobně, tak úředně. Nemám byt, nemám kancelář. Vrba³⁰ – ale prosím Vás, to je mezi námi – je sice velmi ctižádostivý a dobře pracuje, ale na druhé straně je pro něho Svolinský málem Leonardo da Vinci a to mi jde na nervy. On by se hodil víc pro politiku než pro kulturu. A mimo to není mojí ctižádostí soupeřit s ním mocensky. Pane, Abdéra³¹ je všude.

Psala jsem Haukové o Anaïs Nin. Dnes jsem psala A. N. psaní.

Zatím Vás pozdravuji a zůstávám s mnoha srdečnými pozdravy

Vaše *M. Součková*

Nezapomeňte na mě.

29/XI/46 Twin Brooks

Milý pane Chaluppecký,

díky za dopis, opravdu, ne jen jak se to píše, moc mě potěšil, zrovna Pánbu mi ho seslal; dostala jsem právě předtím dopis z Melantrichu od Trägra, který mě tak otrávil, že jsem s tím bojovala několik dní. Psal mi totiž, že

²⁹ Egon Hostovský byl od roku 1941 zaměstnán v New Yorku na československém konzulátu.

³⁰ František Vrba, překladatel z angličtiny, němčiny a ruštiny, byl společně se Součkovou jmenován kulturním atašé v New Yorku.

³¹ Starověké řecké město na pobřeží Thrákie, jehož obyvatelé byli v athénské lidové slovesnosti pokládáni za vesnické hlupáky.

mi nemůže slíbit, kdy moje knihy vydá.³² Ani nevím, znamená-li to, co je řečeno, nebo vůbec odmítnutí. Budu Trägrovi psát, ale *prosím Vás snažně*, promluvíte s ním mým jménem a vezměte si to na starost. Bůh Vás odmění a já se vždy vynasnažím udělat pro Vás, co budete chtít.

Bud' ať Träger řekne upřímně Vám, co zamýšlí – vždyť vím, že se chystají vydávat knihovnu s velkými náklady a Hostovskému tu rvou rukopis z ruky –, nebo naložte s rukopisy, jak uznáte za dobré, už ani na peníze nehledím, jen aby to bylo publikováno. Vždyť víte, co to znamená, to Vám nemusím povídat. Myslíla jsem si, že by se něco mohlo dát do té květnové soutěže, ale co když to propadne? Nechávám to na Vás. Nemám žádné „prestižní“ otázky při tom.

Dovolte, abych si „vylila“ své ubohé spisovatelské srdce: Jakobson tady bude o mně přednášet na Columbii, a ať právem nebo neprávem, říká, že jsem teď jediná žijící spisovatelka čsl., takový vůl to přece není, aby něco z toho nebyla pravda. Američani, kteří zatím nejsou nijak zapálení pro avantgardní umění, poslali Gertrudu Stein,³³ aby „přednášela“ vojákům v Erfurtu. Ale já jsem pro čsl. literaturu příliš „exkluzivní“; je to lež a podvod, který na mně páchají všichni ti oportunisté, prohlání, pro které Picasso není „exkluzivní“ a pro které francouzský existencialismus a [nečitelné] není asociální atd. Co Vám to budu povídat!

Prostě, pane Chalupecký, smilujte se nade mnou a něco tam pro mě udělejte. Mám tam někde kopie toho deníku³⁴ a toho „Neznámého člověka“.³⁵ Potřebovala bych to zde. Myslím, že by se mi podařilo něco z toho uveřejnit (přeložit). Ale to by se musilo jít do bytu a najít to tam

³² Josef Träger v korespondenci se Součkovou za hlavní překážku vydání jejich rukopisů opakovaně uváděl zhoršení podmínek vydavatelské praxe v poválečném období: „Vydavatelská situace se nezlepšila, naopak zhoršila poklesem čtenářského zájmu, zaviněným nedostatkem peněz a vysokou cenou knih.“ A dopis uzavírá: „Proto Vám nemohu závazně udat lhůtu, v níž přistoupíme k vydání aspoň jedné Vaší práce.“ (LA PNP, Milada Součková, přijatá korespondence)

³³ Gertrude Steinová, americká spisovatelka, od roku 1903 žila trvale v Paříži.

³⁴ Součková má na mysli rukopis *Svědectví* s podtitulem *Deník z roku 1939*; poprvé vyšel až v *Díle III* v roce 1998.

³⁵ Román *Neznámý člověk*, dokončený roku 1943, poprvé vyšel v edici Sklizeň svobodné tvorby, sv. 42, University of Oklahoma, Norman 1962 (*Dílo VII*).

a nechat poslat ministerstvem (Machoninem).³⁶ Ale o tom Vám ještě napíšu. Když byste ty mé rukopisy neumístil, tak snad by bylo líp poslat je sem. Chtěl byste jít do mého bytu? Najít tam ty kopie a zařídit to?

Co se týče Vrby, jsem ráda, že soudíte tak, jak jste psal. Já jsem se totiž stále mučila, že mu snad křivdím. Shoduji se totiž *zcela* s Vaším názorem na něho.

S Jakobsonem se vídám často, má mě opravdu velmi rád, osobně i jinak. S Radimskými – zřídka, jednou mě pozvali a já jsem nemohla, asi dvakrát jsem s ním obědvala.

Dohromady (pro sebe) nedělám nic. Ale tak všelijak divně se to ve mně hromadí. Napsala jsem dvě reportáže, druhou teprve odešlu; s fotografiemi, v Public Library a ve Spojených národech. Myslím, že už také umím i to zatracené řemeslo. Ale každý na *mě doma kašle*.

Tak už dost těch nářků. To jen proto, že jsem u Vás cítila takové pochopení. Myslím, že bych mohla pro Vás napsat dobrý článek: Evropan se dívá na americkou literaturu. Opravdu si *vážím a cením* Vašeho postoje vůči mně. Myslím, že máte pravdu, a jsem trochu udivena, protože to o sobě nevím. Mohu to říci prostě jen tak, že cítím, že ještě moje práce není tím, čím by mohla, měla být. To je mně jasné. Někdy cítím, že jsem nablízku toho uskutečnění. Překážky jsou ovšem zcela u mě, asi možná i vývojově nutné. Ale také i ty zatracené všechny možné klacky pod nohama. Ale to si snad namlouvám. Snad to všechno tak musilo být. S Amerikou jste měl pravdu, potřebovala jsem to jak prase drbání.

Je to celý nový kontinent; a jak jsem četla nedávno v recenzi v Zweigově životopisu Balzaca: honil (spis. Balzac) celý život to, co je pro spisovatele nejcennější: zkušenosti. Tak ta Amerika je ta má „kolumbovská“ zkušenost.

Tenhle pocit mám, i když se dívám na sebeobyčejnější ulici nebo obrázek v subwayi.

Pane Chalupecký, neopouštějte mě!

³⁶ Sergej Machonin tehdy pracoval na odboru pro kulturní styky s cizinou na ministerstvu informací.

Haukové jsem poslala povídky od Anaïs Nin; ona Vám je jistě ukáže.³⁷ Co se týče té výstavy, my jsme si s Vrbou rozdělili práci: já literatura a hudba a on: divadlo, film, výtvarnictví. Já mám z filmu krátký a reportážní, on politickou literaturu a gramofonové desky. Ale to rozdělení je jen na potíž. Já píše každý týden přehled, pan Vrba ještě nenapsal ani jeden. A ovšem strhává na sebe vše. Sžírá se ctižádostí. Ve výtvarnictví obdivuje – ale opravdu – Švabinského. Mně se obrací žaludek, na mou duši. Je bez sebe nad výstavou Toulouse-Lautreca – *tady! jako by to byla aktualita*. Pane, to je asi tak jako chodit v Čechách oblečený jako [nečitelné]. Je pro marxismus, alespoň *to předpokládám*. A říká: my, kteří *milujeme* (ipsissima verba³⁸) evropskou literaturu a budeme věřit, že by něco z té „krásy“ mohlo nebo mělo [nečitelné]. Myslím, že tady už nikdy nebude žádný styl atd. On je chytrý a snad [nečitelné] nadaný, určitě je, vždyť ty jeho články jsou chytré.

Ale tyhle řeči mně jdou na nervy. Když nějaká paní má někde Bromfielda, beze všeho, ale *toble ne*. Švabinský + [nečitelné] + atd. – Toulouse-Lautrec + [nečitelné] + opovržení surrealismem + Kafka a já nevím co ještě za zhovadilé kombinace.

Tak zas jsem vybuchla, při příležitosti výtvarné: [nečitelné], nerozumí v literatuře, [nečitelné] výtvarnictví! lidi vůbec nemají v tom ponětí. A taky mít nemají! Mají se k obrazům modlit, a ne se na ně dívat v galeriích, to je jen pro odborníky. [nečitelné] žije v New Yorku a jde se dívat na sterilního španělského malíře (*žel Radimský!*) je pro mě [nečitelné].

Muzeum je něco odborného, profesionálního; vidět Velázquez v New Yorku je šíleností jako chtít milost někoho, kdo je vzdálen tisíc mil; Velázquez je „přítomen“, jen ve Španělsku, totiž tam je nejvíc [nečitelné]. Víím, že to [nečitelné] prestiž není [nečitelné] být. Ale já tu „estetickou“ útěchu cítím teď zrovna na těle.

³⁷ Součková Haukové předala pařížské vydání *Lstivé zimy* z roku 1939 (s vlastnoručním věnováním a vyjádřením obdivu od Anaïs Nin). Výbor obsahuje tři kratší novely – „Djuna“, „Lilith“ a „The Voice“. Vydání *Lstivé zimy* v Pamiru v roce 1946 obsahuje pouze první novelu.

³⁸ „zcela doslova“

Tak k té výstavě. Jak jsem řekla, není to vlastně můj resort a Vrba by mi mohl dělat nepříjemnosti. Ačkoliv sám zasahuje *neustále* do mých kompetencí. Je to na zlost. Když si mi napíšete „oficiální“ dopis, že si přejete, abych se o to starala, tak to udělám *velmi ráda*. Vrba teď projednává literární záležitosti, jako otázky překladů, vesele beze mě. Ačkoliv mně by to pomohlo v syndikátu. Tak kdybyste si Vy a nějaké sdružení přímo přáli mě, tak by to jistě šlo a taky jste to ovšem řekl – Hoffmeisterovi.

Tak teď je to snad všechno. Odpusťte, že je to tak zmatené. Vy tomu všemu jistě dobře porozumíte. Tak ještě jednou prosím o přízeň a pomoc a zůstávám s nejunpřímnějšími pozdravy Vám i Vaší paní

Vaše M. Součková

[1947]

Milý pane Chalupecký,

jsem zvědavá, co řeknete mým povídkám.³⁹

Děkuji za „Život“.⁴⁰

Moc mě mrzí, že Vaše kritika v „Lidovkách“ nevyšla. Byla bych ji potřebovala z vyšších důvodů „kulturní politiky“. Mám o tom zadrženi své soukromé domněnky.

Se srdečným pozdravem *Vaše M. Součková*

Na tři krále 1947, New York, Astoria

Milý pane Chalupecký,

začínám koncem Vašeho dopisu a беру si k srdci Vaši doušku o svém rukopise. Píšu v Astorii, což zní vznešeně, ale pravý opak je pravdou. Je to totiž periferka, na kterou jsem si už zvykla a oblíbila, protože New York, centrum, Manhattan, to je mezinárodní město a tahle americká Poříč, to je Amerika, that's America. Bydlím tu v podnájmu a je to chudoba cti netratí,

³⁹ Jde o tzv. „Tři americké povídky“, jejichž zaslání bude Součková avizovat v dopise z 10. XI. 1947.

⁴⁰ Revue Život (1921–1948), Chalupecký ji spoluredigoval v letech 1942–1943.

jenže s ledničkou, teplou a studenou vodou v koupelně. Ze své dirky ale vidím na dvorky a před oknem mám fire escape⁴¹ a strom, podle kterého je pojmenován ten slavný román „A Tree Grows in Brooklyn“.⁴² Moje bytná je na dovolené v Kalifornii, a tak jsem uzmula její psací stroj, který přeskakuje, tak teď to máte všechno vysvětleno od a až do zet. Umím už americkou abecedu tak, jak se učí zpívat děti ve škole a a je ej a zet zí. Ráda bych se odtud stěhovala, někam blíž, protože takhle projedím spoustu času a je to vůbec nepohodlné, není to tak, jak bych si přála, ale snad to tak musí být. A teď dál.

Zaprvé mám upřímnou radost z Vašeho dopisu, že tak mile a ochotně odpovídáte a že se doopravdy chcete o mě starat. Já jsem kvůli tomu moc nešťastná někdy.

Přikládám Vám bumážku. Rukopisy jsou myslím v pokoji pro děvče a posluhovačka paní Marunová o nich bude vědět. Zatelefonujte nejdříve paní Strobachové,⁴³ nevím už nazpaměť její číslo, ale najdete ho v seznamu. Ona se pokusí to připravit a najít, totiž řekne té paní Marunové. Jde o tři věci: „Neznámý člověk“, „Svědectví“ a pak ty balíky „Hlavy umělce“ (bude se to asi jmenovat teď jinak).⁴⁴ Pošlete zvlášť ty dva první a „Hlavu umělce“ taky. Té poslední zásilky se nejvíc bojím, protože kdyby se ztratila, nemám v ruce nic. Ale něco se musí riskovat. Domluvte se s Machoninem, on může zařídit to technické a to, co to bude stát. Pošlete to tou nejbezpečnější cestou. Opravdu tu začínám mít možnosti vydání, vážně. Jednak nakladatelé tu nenaletí na blbosti, které se jim od nás někdy nabízejí, příklady neříkám z diskrétnosti, a mají smysl pro nové věci. A pak jsem mluvila s několika lidmi o svém „Umělci“ (ne o tom prvním dílu) a vzbudilo to velký zájem.

⁴¹ „únikový žebřík pro případ požáru“

⁴² *A Tree Grows in Brooklyn*, novela Betty Smithové, publikovaná v roce 1943. Český překlad *V Brooklynu roste strom* vydalo poprvé nakladatelství Družstevní práce v roce 1948.

⁴³ Paní Anna Strobachová, majitelka domu v Úvozu 5, kam se Součková po vybombardování domu v Podskalské v únoru 1945 přestěhovala.

⁴⁴ V roce 2014 byly nalezeny na půdě domu v Úvozu 5 čtyři balíky označené *Hlava umělce I–IV*; jde o pokračování románu-eseje *Hlava umělce. Studie k větší práci*, který vyšel v nakladatelství Pamir roku 1947. Obtížně čitelný text prozatím zůstává v rukopise a nachází se v držení editorů.

Dokonce se mi nabízí, že mi přeloží výňatky na ukázkou. Tak vidíte, že naděje tu je velká. Tak prosím Vás proboha to nějak uskutečňte.

Také bych Vás prosila, kdybyste mi poslal jeden výtisk toho čísla, kde je otištěno „Mluvicí pásmo“. A když už byste byl v bytě, tak tam v předsíni nahoře ve skříni je ještě „Mluvicí pásmo“. Mohl byste poslat asi tři výtisky. Z Melantrichu asi dva „Žluté soumraky“. Pak asi dvě nebo tři „Hlavy umělce“. A po jednom od všech mých knih, které by byly k dostání. Machonin by to zařídil po té technické stránce posláním.

Abych nezapomněla, když jste se rozešli s Pamirem, dohlédněte prosím, ať mi doplatí ten zbytek na účet v Živnostenské bance, kam mně posílají peníze z ministerstva.⁴⁵ Machonin Vám to řekne. To je hrozné, co toho na Vás chci!!

Co se týká toho vydávání, to nechávám zcela na Vás, jako by to bylo Vaše. Já bych jen chtěla, aby to vyšlo, a vím, že neuděláte nic, co bych nechtěla.

Přeložím pro Vás jednu nebo dvě – až jak uvidím – kapitoly „Brewsie and Willie“.⁴⁶ Je jich devatenáct, některé kratinké. Je to to, co *mluví* američtí vojáci na frontě v Evropě. Podle mého je to to neaktuálnější, co bylo a je o současné situaci umělecky napsáno. Velmi sice steinovsky, ale kupodivu prostě a jasně.

Pak bych ještě měla záľusk přeložit její stať o kompozici, ale to nevím, zda by se to u nás líbilo.⁴⁷ To si ještě rozmyslím. Ale ti vojáci v Evropě, to je prima, a myslím, že bych to dovedla přeložit.

Amerika je čím dál tím víc zajímavá. Máte pravdu, co říkáte o mně. A jsem Vám vděčná, že mě „berete tak vážně“.

Je to tak divné, že Vám píšu tady z Astorie, a ještě divnější, že se tak scházíme v dálkách, když jsme se rozcházeli, když jsme byli docela blízko.

⁴⁵ V roce 1946 vydalo nakladatelství Pamir *Hlavu umělce. Studie k většší práci*. Součkové však nezaplátilo za rukopis celý slíbený honorář a ona ho marně vymáhala.

⁴⁶ Novela Gertrudy Steinové *Brewsie and Willie* vyšla v roce 1946.

⁴⁷ Stať *Composition as Explanation* (1925) napsala Gertruda Steinová jako přednášku pro univerzitu v Cambridgi a v Oxfordu. Přednášku o rok později publikovali Leonard a Virginia Woolfovi ve svém nakladatelství Hogarth Press. Česky nevyšla.

Přítom se divím zprávě o Vašem rozvodu.⁴⁸ Myslíla jsem vždy, že Vaše manželství je něco takového jako moje se Zdenkem. A když jsem Vás v poslední době vídala, nikdy na Vás ty starosti nebyly vidět. To jsou na světě divné věci. Podle tónu Vašeho dopisu myslím, že jste tomu řešení rád, a já ostatně ani nevím, jak dalece vůbec tyhle věci hrají úlohu ve Vašem životě. Snad jsem o tom ani neměla mluvit, ale doufám, že víte, že to je z nejčistšího zájmu o Vás.

S hrůzou si uvědomuji, že celý můj dopis jsou jen samé věci, které na Vás chci. Bojím se, že je to špatné věno do přátelství. Odpusťte mi, ale snad rozumíte, jak to všechno je. Někdy jsem měla dojem a mám dojem, že mně dobře rozumíte, i mé situaci lidské i umělecké.

S Jakobsonem ovšem promluvíím. Zatelefonuji mu zítra a také hned napíši. Tohle psaní ale jsem musela honem napsat. Vidíte alespoň, jak mi ty věci leží na srdci.

Slyšíme o Trägrovi, že jde vůbec pryč z Melantricha. Ale snad to není pravda. Hostovský mu telefonoval. Že prý Melantrich bude vydávat novou klubovní knihovnu v mnohatisícových nákladech. Tak přece už něco bude potřebovat!? Ale to jen tak v závorce. Vy s mými věcmi naložte, jak za dobré uznáte.

Ještě jednou Vám děkuji za všechno a prosím Vás nezlobte se, že Vás tolik obtěžuji, a neopouštějte mě.

S mnoha upřímnými pozdravy

Vaše *M. Součková*

Napsala jsem asi tři nebo čtyři „americké“ básně. Až dozrajou, tak Vám je pošlu. Někdy si myslím, že něco dokážu, a někdy zas – ráda bych mluvila, psala ještě víc, ale znovu si uvědomuji, jak málo vím, co Vám – kromě „čisté“ literatury – mám, mohu povídat, a co ne. Tak ještě jednou upřímně

Vaše *M. S.*

⁴⁸ Manželství s Alžbětou Dubitzkou trvalo od roku 1935 do roku 1946.

Milý, milý pane Chaluppecký,

za prvé: *jak bych se mohla zlobit!* To by byla opravdu zhovadilost z mé strany. Věřte, nebo nevěřte, já na Vás myslím častěji, než si vůbec můžete myslit, a s opravdovým, upřímným přátelstvím. Vždyt' jste snad jediný člověk v ČSR, který mi rozumí a myslí to s mou prací doopravdy, a to znamená, že také se mnou. A není to fráze ode mne, když Vám říkám, že si toho vážím a že si na to vzpomínám a myslím, když je mi někdy tak, že si myslím, že by bylo nejlíp, kdybych už radši nebyla. Totiž, když se cítím zcela sama a všechno moje úsilí mi připadá jen jako moje větrné zámky, které stavím. To je ovšem v tom světě, řekla bych flaubertovském, smím-li vůbec použít toho jména.

V tom druhém ovšem je to jiné: tam jsem se stěhovala, hledala předtím byt a žila tak rušně, pokud to mé poměry dovolovaly. Amerika je veliká země a je to zde stejné jako všude na světě, při tom však ráj pro Columba, který je v duši každého člověka. Je to dobrodružství jet subwayí, vidět každou chvíli kousek Atlantiku, poznávat lidi, kteří nic, ale naprosto nic neví o tom, co tvoří Váš starý svět atd., atd. Představte si, že v té „vesnici“ Reddingu, kde žijí mí příbuzní, žil Mark Twain, že je tam jeho dům a knihovna, považují to za prst boha umění, totiž to, že snad přece jsem spisovatel. Také tam v Reddingu rostou na jaře v lese Blood roots,⁴⁹ totiž rostliny, jichž štávou si indiáni malovali těla, když šli do války. A pak jsem tam v lese viděla lišku a liščí mládě a to se mi zdálo právě tak úžasné, jako vidět třeba Chaplinův poslední film na Broadwayi. Když jsem přišla sem, tak jsem hned začala psát, ale pak jsem toho nechala. Doufám, že jednou něco o tom napíši.

A tak bych mohla pokračovat, pokračovat, ale nevím, zda by to mělo být. Nejdřív nepsat od Vánoc, a pak zas psát tolik moc.

Mám dnes takový „dobrý den“ a to mně tak rozvázalo ústa. A teď se vraťme k věcem, jež Vás skutečně zajímají:

Nejraději bych pro Vás přeložila *Gertrudy Steinové: „Brewsie a Willie“*. Jsou to dialogy amerických vojáků v Evropě, jsou tam problémy dnešního člověka vyjádřeny velmi prostě, jednoduše. Steinovská stará forma je sice

⁴⁹ Krvavěnka kanadská.

jasně k rozpoznání. Ale je to umělecky vyzrálé dílo, které by bylo nemohlo vzniknout ve své čistotě a průkaznosti bez těch „bláznivostí“, kterými všichni v podstatě opovrhovali, bez těch nekonečných experimentů. A ty, právě ty, teď vydaly dílo čisté, lidské, hluboce lidské. Je to malá knížka, mohl byste to vydávat v časopise na pokračování, šlo by to dobře, jsou to krátké kapitoly, jež se dají dobře oddělovat. Jediný problém je autorizace a co byste za ni musil zaplatit. Nebo snad přeložit jen několik kapitol? To by snad prošlo? Myslím však, že ani to ne. Prosím odpovězte.

Básně Vám pošlu, ale musím na nich pracovat a možná že nedopadnou tak, jak bych si přála. Ale rozhodně něco pošlu, co nejdříve, alespoň na ukázkou. Tak to by bylo to hlavní.

Ten překlad Steinové mi jde jako na másle a myslím, že nějakým zázrakem je to skoro, ne, je to jako originál. Kdybyste mi dal přeložit nějaký slabomyslný román, tak bych nad tím seděla a nemohla bych z místa. A na tohle si vezmu péro do ruky a jde mi to jako písnička. Bez slovníku a bez oprav skoro. Jen na některé slangové nebo vojenské výrazy se musím zeptat.

Ach, milý Chalupecký, mám tu život těžký, tj. úřední, viz můj kolega a podobné jiné. Krásný, protože zajímavý, taky jsem měla a mám dosud potíže s očima, poněvadž jsem si je moc unavila. Také v osobním životě jsem měla nějaké vzrušení, a to i ze starého i z nového světa. Ale to už říkám jen proto, abych Vám vysvětlila, že jsem nepsala tak dlouho.

Teď ale vše napravím. Prosím Vás, zachovejte mi své přátelství, i když jsem se tak neosvědčila. Mně se totiž neosvědčuje nikdo a já si tak pomalu osvojuji tu nectnost a předpokládám ji všeobecně. A přitom stále čekám, že se někdo osvědčí nebo že bude žádat na mně, abych se osvědčila.

Ještě Vám musím říci, že právě v těchto dnech Jakobson tu dělá velkou kariéru. Bude asi na Harvardu profesorem a šéfem slovanského oddělení, což znamená morální i finanční velkou pozici. Nic vyššího nemůže mít. On ale váhá (včera) a možná, že ho bude chtít udržet Columbie, ovšem za podobných vysokých podmínek. On má však přesto nostalgii po Evropě, kterou já dost dobře nechápu. Je na mě více než milý, dělá pro mě vše, co může, taky bude o mně přednášet na Columbii v kurzu české literatury a číst mé věci. Pozve mě a neřekne, kdo jsem, abych viděla, jak budou

studenti reagovat. Při Šrámkových básních (Rozsévač) prý se smáli. Tak uvidím, možná, že se budou řehtat. Jakobson i Münzer jsou oba velmi slušní lidé. A udělají pro Vás vše. Mají ovšem někdy své brouky, malé ješitnosti a podobně, které se jim marně snažím vytlouct z hlavy. Je mi to nepochopitelné, jak lidé jejich formátu mohou být někdy drobně ješitní, netýkavky. To snad je ta emigrace, nebo rozdíl generací, ačkoliv nejsou mnohem starší než já, nebo já nevím.

Tak teď dost – píšu v úředních hodinách, ke konci týdne je vždy práce volnější a mimo to, dnes vlastně mám být v Lake Success. Puntík.

Nejlepší a nejunpřímnější pozdravy od

Vaší *M. Součkové*

New York 10/VI/[47]

Milý Chalupecký,

pište mi, prosím, také jen „milá Součková“, nebo jak chcete, protože se mi dnes nějak nechtělo napsat: pane.

Posílám Vám na ukázkou pár básní.⁵⁰ Pošlu ještě další, abyste si mohl udělat výběr. Vyberte jen to, co pokládáte opravdu za prvotřídní, jsem-li vůbec schopna napsat něco prvotřídního. Co podle mého je na těch básních snad dobré, je to, že tam cítím něco z časoprostoru, který se neobjevuje v jiných básních a který snad je aktuální, možno-li tak říci. Navrhovala bych, kdybyste je mohl upotřebit, dát jim jednotný název: „Kolumbovy apokryfy“.⁵¹

Steinovou jsem již poslala a mrzí mě, že nechcete víc. Jako větší celek by to bylo impozantnější a zasloužilo by si to. Pak by se to mohlo vydat jako knížka. Má to jen asi 140 str. malého formátu a u nás se přece platí v dolarech autorizace, každou chvíli za nějakou věc. Copak by to Melantrich nemohl zaplatit?

⁵⁰ V souboru korespondence se dotyčné básně neuchovaly.

⁵¹ Básně Součkové už v Čechách nevyšly; pravděpodobně byly zahrnuty do její exilové sbírky *Gradus ad Parnassum*, která vyšla až roku 1957 (*Dílo X*, str. 89–145) nebo do sborníku Peter Demetz (ed.), *Neviditelný domov. Verše exulantů 1948–1953*, Editions Sokolova, Paříž 1954.

Prosím Vás, buďte také tak laskav a řekněte třebaš Haukové, aby zařídila, aby mi byl zaplacen zbytek toho honoráře za „Hlavu umělce“. A ty peníze ať dá na můj účet, ona ví, ten, co mi dávají plat. Dnes píšu jen ve velkém kvalitě, vybyla mi chvilka a chci Vám poslat, abyste tak přibližně věděl, co dělám, své básně.

Vzpomínám na Vás stále a zůstávám

Vaše *M. Součková*

New York 2/VII/47

Milý pane Chaluppecký,
především díky za dopis.

Posílám přiloženě žádané.

Pokud se týká té interpunkce Steinové, zařídte to podle vlastního uznání. Moje interpunkce je téměř přesně podle originálu. Ale také jsem o tom přemýšlela, je-li to v češtině tak správné. Já bych to nechala, poněvadž to vyjadřuje nikoliv sice gramatiku, ale intonaci, volnou, hovorovou; jako při předepsání hudby, ponechává to určitou volnost a odpovídá to v něčem úmyslu originálu. Ale na druhé straně uznávám, že když už se tolik mění překladem z jedné řeči do druhé, že by bylo možno předělat to na normální českou interpunkci. A pak hlavní důvod pro ni: takhle bychom asi zbytečně dráždili amatérské i profesionální čtenáře. Proto jsem pro předělání na českou interpunkci, když Vy jste pro ni. Osobně mi ta „anarchie“ Steinové lahodí, jako ožralovi, který nesmí pít a závistivě se dívá, jak se někdo opíjí do němoty.

Byla bych byla bývala ráda, kdyby ta Steinová mohla vyjít ve Vašem časopise⁵² celá, jednak kvůli ní, jednak kvůli Vám. Aby to už bylo něco většího, a ne jen malý úryvek. Myslila jsem, že kniha by mohla vyjít už jen jako přetisk, ex post. No, když ne, tak ne.

⁵² Součkové překlad novely Gertrudy Steinové *Brewsie a Willie* byl ohlášen v *Listech*, leden 1948, č. 1, avšak k publikaci po únorovém převratu už nemohlo dojít.

O Melantrichu „you are telling me“,⁵³ jak my tady Čechoameričané říkáme.

Prosím Vás, předejte tu pamírskou záležitost Syndikátu, to přece není možná, aby mě připravili o prachy.

A teď k osobně literárním věcem:

píšete, že se mám zbavit té paní Strobachové. Za prvé ji musím hájit, je to má přítelkyně. Za druhé, vím, jak to myslíte. Ale to snad *bylo* pravda, a teď po těch Jobových ranách, které mě potkaly, už to snad ani není možné. Přiznávám, že to kdysi bylo, ještě za Zdenkova života snad. Ale víc k minulosti a tím i k formě, jakou jsem ji poznala, a ne k věci samé. Ale poněvadž mi nevěříte a málo mě znáte, dovolávám se svědectví Jakobsona, který mi tu řekl, že jsem se hrozně deklasovala. Já to vím a ono to vůbec všechno není tak jednoduché, jak to vypadá. Dovedla bych obhájit pracovně tak mnohou „tezi“, kterou třebaš Vy pokládáte za nežádoucí.

Víte, někdy je to divné. Jakobson mi říká, že jsem jen a jen prozatér, a Vy zas skoro opak. Připadám si někdy jako – si licet – Němcová, když jí říkali, proč nepíše romány jako Sandová. Já vždycky najdu někoho, kdo nebude souhlasit, a nakonec uvidí, že to jinak nešlo.

To všechno neznamená „výtky“ Vám. Naopak. Nerada bych Vám znovu a znovu opakovala, co pro mě znamená Vaše „literární přátelství“ a to, co jsem Vám již napsala. To není fráze, když já Vám řeknu, že si Vás vážím a že jsem Vám vděčná za zájem, který mé práci projevujete.

Snad vám napíšu – ale kdy? – něco o americkém románu. Čtu právě Marka Twaina a otvírám oči. Vůbec číst americké autory zde je něco podobného jako vidět francouzské impresionisty ve Francii a Španěly ve Španělsku. Stará Tainova teorie, která snese zmodernizování.

Jen kdybych já měla čas! Já myslím, že bych přece něco napsala. Ale jak? A v budoucnosti? Snad až budu v Masarykových domovech.⁵⁴ Ale jak

⁵³ „mi nemusíte nic vysvětlovat“

⁵⁴ Ústav sociální péče, jehož část sloužila starým a nemocným. Po druhé světové válce přeměněn na Thomayerovu nemocnici.

známo, spisovatelé k šedesátce zblbnou. To jen výtvarníci se drží dlouho. A já bych tak ráda napsala chef-d'œuvre.⁵⁵

Vy se obdivujete, co tady dokážu. Doufám, že to nemyslíte vážně. Vždyť je to k pláči, že člověk nemůže dělat, co umí, a nemůže se tím obživit. Musím se Vám taky pochlubit, že tady vyjde asi ve vánoční antologii moje povídka.⁵⁶ To je ovšem blbina, totiž celá ta věc. Ale taky jsem napsala komentář k listině 100 nejlepších světových románů, který vyjde v „Books Abroad“.⁵⁷ A ten myslím, dříve než vyjde, udělal dojem. Tak vidíte, stačím i na americké pány profesory (ta listina byla od jednoho pana profesora a vyjdou k ní komentáře od amerických a evropských spisovatelů).

Co se týče slečny Haukové, to není pravda, že ji nemám ráda. Jak jste na to přišel? Naopak. Chová se ke mně v úřední i neúřední korespondenci velmi laskavě a já to oceňuji. Jen jednou mi říkal Nauman, asi před dvěma léty, že ona mě nemá ráda. Já jsem tomu opravdu nevěnovala pozornost a myslila jsem, že to spíš je klep z nějakého slova, které člověk řekne, aniž to doopravdy myslí, zvláště, když Hauková se ke mně vždy mile chovala. Tak se věci mají do slova a do písmene. Tady něco neštymuje, rozhodně však ne z mé viny.

Co se básní týče, pošlu Vám na výběr, postupně, jak je budu mít „na čisto“. Jsem ráda, že se Vám líbily. Vybírejte neúprosně, jak jsem Vás již o to žádala. Já si teď kladu zas už vyšší standardy, tak mi při tom pomáhejte.

Ad Jakobson. Dobře Vám rozumím, nemusil jste mi to ani v dopise vysvětlovat. Vím to také od Jakobsona. Ale nedá se s ním momentálně nic dělat. Chtějí ho na Harvardu, jeho pozice na Columbii se stala silná a velká, je zván do Londýna. To mu dává možnost odreagovat si všechna příkoří utrpená i neutrpěná, a kdo přijde do cesty, ten je a bude hromosvod. Poznala jsem tu Jakobsona ze stránek, které jsem neznala. Tím

⁵⁵ „vrcholné dílo“

⁵⁶ Není známo, o jakou povídku se mělo jednat ani že by nějaká povídka Součkové ve Spojených státech vyšla.

⁵⁷ *Books Abroad* (1927–1977, od 1978 jako *World Literature Today*) – americký literární časopis věnovaný zahraniční literatuře, který vydává Oklahomská univerzita; článek Součkové vyšel v *Books Abroad*, roč. 21, 1947, č. 4. str. 388–389.

ho nechci nijak snižovat. Naopak. Je to člověk velkého formátu. Má však povahové rysy, například impulzivnost, která je mně v určitých případech nepochopitelná. Již jsem mu říkala, aby Vám poslal „Sound and Meaning“,⁵⁸ ale on odmítl, že nemá čas. A teď jste pro něj Melantrich a žádná moc na světě ho nepřesvědčí, že nejste, ani já.⁵⁹ Tak dlouho, pokud si neodreaguje trauma. Nepochybně, že při nejbližší příležitosti budu mluvit ve Váš prospěch. Jakobson mě má velmi rád a při příležitosti pro mě udělá vše, ale při příležitosti, při určitém impulzu. Snad se mi to podařilo vysvětlit, pokud to jde v dopise a bez vědomí toho, co víte a nevíte o při Jakobson versus ČR.

Tak teď je to už snad všechno. Tak pište zas brzy. Ten lístek z Bechyně mě dojal, Vy i ta trafikantka. Vidíte, ale to už je to jediné, co mi zbývá z toho, o čem říkáte, že bych se z toho měla osvobodit. Někdy si myslím, že bych měla mít takovou dirku, jakou má na renesančních obrazech tuším svatej Hieronymus. Ale asi na to není doba, a já musím lítat po všech čertech v doslovném i přeneseném smyslu. No, ale teď už doopravdy konec. Pište zas.

Vaše *M. Součková*

⁵⁸ Jakobson pracoval na knize s daným tématem ve druhé polovině čtyřicátých let, jak mj. informuje v dopise Josefu Vachkovi 22. listopadu 1948 (Marie Havránková, Vladimír Petkevič, eds., *Pražská škola v korespondenci. Dopisy z let 1924–1989*, Karolinum, Praha 2014, str. 450), avšak jeho přednášky o zvuku a významu vyšly až o třicet let později – Roman Jakobson, *Six Lectures on Sound and Meaning*, MIT Press, Cambridge 1978.

⁵⁹ Melantrich, jak potvrzuje Träger v korespondenci, opakovaně usiloval o vydání Jakobsonovy *Moudrosti starých Čechů*, která vyšla v roce 1943 ve Spojených státech. V nedatovaném dopise, napsaném pravděpodobně v květnu 1946, sděluje Chaloupeckému, že „naše nakladatelství nemíní vydat Jakobsonovu knihu, i když o ni projevil několikrát zájem. Měl jsem nepříjemnosti mimo i uvnitř Melantricha s tím, že *Listy* otiskly vedle sebe ukázkou z Jakobsonovy knihy a z Hostovského próz, neboť nelze opravdu slučovat na jedné platformě dva tak protichůdné zjevy. Nejen z politického stanoviska, ale také z vydavatelského hlediska není možno v našem nakladatelství uskutečnit vydání Jakobsonových knih.“ (LA PNP, Jindřich Chaloupecký, přijatá korespondence) Odmítnutí prestižního nakladatelství vyvolalo velký konflikt (Součková dále píše o kauze Jakobson versus ČR). Jindřich Chaloupecký oslovil později nakladatele Petra s návrhem vybraných studií Romana Jakobsona. Následná komunikace Romana Jakobsona s Václavem Petrem z počátku roku 1948 naznačuje jeho ochotu připravit své vybrané články (s opravy a škrty) k vydání. Slibovaný soubor však vzhledem k politickým událostem u Petra nikdy nevyšel.

P. S. Abych nezapomněla. S Anaïs Nin mluvívám. Ne moc často. Tady není na nic čas a ona byla také pryč a zas pojede na prázdniny do Mexika. Zvala mě, abych taky jela, ale teď je moc horko na jízdy. (O tom americkém horku, to nejsou žádné pověsti, to je pravda.) Ona je „ryzí“, nemá sice, nevěleče sice za sebou pí. Strobachovou, ale něco mnohem horšího, artismus. To já, publikán, ne, a to je to, co nás dělí. Ale jako člověk i umělec, což je jedno a totéž, je – opakují – ryzí.

New York 18/VII/[47]

Milý Chalupický,

posílám zas pár upečených buchet. Vyberte, co rád, tvarohovou, s mákem, s višněma, s povídlama. Ale nenutíte se, když nebude chutnat. Nestačím opakovat, abyste vybral jen to, co pokládáte za first class. Já už mám plné zuby těch aproximativ u sebe i u druhých.

Haukové pošlu jeden separát Anaïs Nin a knihu od Wrighta: „Black Boy“.⁶⁰ Není to veledílo, ale jedna z nejlepších próz, které jsem tu četla. Snad by to stálo za přeložení. Je to pravda a žádná literatura a to je na tom hezké. Autor je černocho. Myslím, že by se líbil i čtenářstvu. Obě knihy jsou můj soukromý majetek. Není to úřední.

Mám v úmyslu napsat jednou „epos“, který by nebyl ani verše, ani próza a který by mluvil jen o lidském životě. Tak mi to pořád chodí hlavou, ale uvidí se, až se do toho dám. Ale kdy to bude? Nezabrání-li mi v tom existence, tj. starost o chleba, nebo smrt, což je variace na Stendhalův výrok: nezabrání-li mi v tom lenost nebo smrt. Úpadek literatury je vidět i v této obměně.

Ale dřív chci udělat tu velkou „Hlavu umělce“, která se ovšem bude jmenovat docela jinak, nebude-li to jen teorie. A nejdřív v rámci toho: americký román.⁶¹ Pane Chalupický, to bude bašta, něco pro Vás do „Listů“

⁶⁰ Memoáry amerického spisovatele Richarda Wrighta vydané v roce 1945; česky *Černý chlapec. Zápisy dětství a mládí*, Družstevní práce, Praha 1947.

⁶¹ Není zřejmé, co měla Součková na mysli, každopádně k realizaci těchto jejích literárních plánů nedošlo v důsledku únorového puče a jejího následného exilu.

nebo pro Vaše soukromé potřeby. Celkem máte pravdu, že na tom nezáleží, čím dál, tím míň. Ale přece je to někdy skličující.

Tady jsou teď ta pověstná newyorská vedra, totiž ono to není horko, ale vlhkost, zkrátka skleník, tropy apod. Nikdy jsem tomu nevěřila, jako ničemu, co se mi říká, ale je to pravda. Ještě to snáším dost dobře, poněvadž každý dost naříká, ale je to přece jen handicap a necítím se dobře. Ale to s pomocí Boží přejde. Na mozek mi to nepůsobí, to spíš jiné věci.

Snad taky pojedu na čtrnáct dní ven, na Cape Cod, kde přistála loď Mayflower, ne přímo tam, ale blízko.

Pane Chalupěcký, bylo by to hodně, o čem bych s Vámi ráda mluvila, jak však víte, dopis má své meze, nejen vnější, ale i vnitřní. Tak Vás mnohokrát pozdravuji a pište, určitě pište, a brzo, nebo zas nebudu psát já.

Srdečně Vaše *M. Součková*

New York, Aug 20, 1947

Milý pane Chalupěcký,

děkuji Vám za Váš dopis. Dostala jsem ho po návratu z takzvané dovolené. Byla jsem totiž čtrnáct dní ve Wellfleetu na Cape Codu, kde jsem měla nějaká jednání s Weiskopfem,⁶² a tak jsem spojila příjemné s užitečným. A bylo to opravdu více než příjemné. Byl tam oceán, takový, jaký jsem ještě nikdy neviděla, a napsala jsem o tom taky báseň.⁶³ Já vím, že Vy na tu přírodu moc nedržíte, ale co je to platné, jak říkal Zdenek: příroda všech velkých duchů kojná. Já sice se obávám, že nejsem tak velký duch, ale ten oceán byl velká kojná a já začínám trochu rozumět „Odysseje“.

Mimo to jsem tam poznala zajímavé lidi a byly tam mimo to ještě zálivy, jezera (sladkovodní), les skoro jako v Bechyni, takže určitě v Čechách bylo, když ne moře, tak alespoň pobřeží a Shakespeare měl pravdu, jako má každý

⁶² Franz Carl Weiskopf, českoněmecký spisovatel a publicista, působil od února 1947 na československém generálním konzulátu v New Yorku.

⁶³ Pravděpodobně jde o báseň „Velký podzim“ zařazenou později do sbírky *Gradus ad Parnassum* (Dílo X, str. 131).

pořádný spisovatel, i když říká hlouposti. Ale začínám být duchaplná jako pan Münzer, a tak dost. A pan Münzer Vám opatří všechny ty magazíny, co chcete, alespoň to slíbil.

Ale napíšu taky jednu velkou „městskou“ báseň podle Vašeho gusta a pak Vám to hromadně pošlu ke kritice. Proším Vás znovu, neuveřejňujte nic, co nepokládáte za „velmi dobré“. Radši míň a dobré. Co se týče té negativní kritiky mých věcí,⁶⁴ to bylo, jest a bude. Snad je to tak dobře. Ale to, že moje věci nemají „opar tajemství“, je právě taková blbost jako slova, která jsem v závorce použila. Za prvé tajemství je vždy i v tom nejpreciznějším uměleckém díle, tajemství v tom smyslu trochu, jako je v matematické rovnici, že totiž i při jejím vyřešení jsou možné další formulace jejího výsledku a další tajemství, která lze rozřešit. Baudelairovo „amours décomposés“⁶⁵ je obraz ohraňovaný zcela přesně představou mrchy v rozkladu, rozkladem citu a pocitem vztahu osobního i básnického k milostné minulosti. Je to jasné jako šuvix, ne že bych se chtěla srovnávat.

Co se týče Vašeho tvrzení, že umělecké dílo musí být samozřejmé jako život, to máte pravdu, ale přece jen tu musí být – a vždycky bylo – to vědomé úsilí umělce, ta představa formátu, jehož chce dosáhnout. Ne ovšem jako osobnost, ale jako formát díla, který je v jeho povědomí. Já vím, že Feidiás viděl třeba v Parthenónu jen dobrej kšeft, měl to taky všechno jako nachystáno (což my zdaleka nemáme, kdepak), ale nikdo mě nepřesvědčí, že když dělal tu Athénu, že kromě toho ukradeného zlata věděl, že dělá „chef-d'œuvre“, jedině, že tomu tak neříkal. Ale jiný lid, jiný mrav. Nejhezčí jsou ty ženský na tympanonu, a když jim dělal ty stehna a na nich tu látku, co je jako Egejské moře, a přece něco mnohem víc, co není na žádném místě na světě, tak jistě nemyslel na žádnou lumpárnu, ani na to, že je to samozřejmé, ale věděl, že dělá něco – zkrátka to, čeho bych ráda alespoň infinitezimální zlomek udělala. Tak to je. Jenže já žiju v takové době – no co

⁶⁴ Pravděpodobně jde o recenze *Hlavy umělce*: František Götz, „Romanopisec jako estetik“, v: *Národní osvobození*, 15. 8. 1946, č. 186, str. 4; František Hampl, „Studie k portrétu“, v: *Práce*, 17. 10. 1946, č. 240, str. 5.

⁶⁵ De mes amours décomposés! (mých rozložených lásek) Závěr básně *Une Charogne*, česky *Zdechlina* (F. Hrubín, I. Slavík), *Mršina* (S. Kadlec, N. Mládková) nebo *Mrcha* (J. Vrchlický, V. Nezval, V. Holan).

Vám budu povídat. Onehdy jsem četla v „Nation“⁶⁶ takový referát ze sjezdu spisovatelů v Moskvě a zrovna ten den jsem psala referát o dvou amerických spisovatelích a můžu Vám říci, že jsem měla zrovna vidění, jak to s tou literaturou bude vypadat. Vidění jako Libuše. Radši na to ani nechci myslet, není to žádná legrace a já se s Vámi vsadím, že to bych mohla věstiti pro Evropu i pro Ameriku.

Doufám, že víte, že můj poměr k těmto věcem je zcela neosobní, že nehledám ni zisk, ni slávu. To jen v tom nejubožejším koutku své duše. Koneckonců nemohu být než člověk. Ale můj poměr k práci, to opakují, že doufám, že víte, chce zůstat anonymní. Ale to neznamená, že netoužím po tom chef-d'œuvre, tady je to vidět, že je to nevhodné slovo, ale použila jsem ho úmyslně, abych se Vám stala srozumitelnou.

Jinak bych Vám ráda vypravovala o všech svých zdejších zkušenostech, ale na to není místo. Je mi moc smutno, když myslím na své postavení. Ale tady je velká příležitost a stále ještě naděje, že někdy něco udělám.

Co se týče toho Weinaera, pokusím se.⁶⁷ Ale tady jsou nakladatelé právě tak slabomyslní jako u nás. Kafka, to je móda, to se nosí a to budou teď vydávat až do roztrhání těla, ačkoliv se již v americkém tisku vynořují velmi rozumné kritiky tohoto snobismu, ale Kafka se bude vydávat až do vyčerpání a nic jiného.

Budu mít v jedné antologii vánočních povídek svou povídku a článek v „Books Abroad“.

Tak, milý pane Chaluppecký, jsem Vám to vše řekla podle svého nejlepšího. Abych nezapomněla, tam u toho Wellfleetu na Cape Codu je také městečko Provincetown, kde přistáli první přistěhovalci, kteří tam

⁶⁶ *The Nation* (1865), nejstarší americký týdeník.

⁶⁷ V květnu roku 1946 píše Träger Chaluppeckému: „Nakladatelská situace aspoň u nás není o mnoho lepší, než byla loňského roku. Připravovaný jarní program pro přílišnou zaměstnanost tiskárny volebními přípravami přesunuje se vlastně do podzimního období, takže i Váš Weiner bude muset ještě počkat.“ (LA PNP, Jindřich Chaluppecký, přijatá korespondence) V roce 1946 zasílá Chaluppecký Melantrichu žádost o vydání rukopisu. Chaluppeckého monografie o Weinerovi v nakladatelství Melantrich nikdy nevyšla, byla publikována pod názvem *Richard Weiner* v roce 1947 v Aventinu. Před vydáním v Aventinu se Chaluppecký pravděpodobně pokoušel vydat knihu v USA.

napsali základy americké ústavy, ale proč Vám to povídám – je tam divadlo, vchází se do něho jako na přístavním můstku, dřevěná bouda, kde se zkoušely první hry O’Neillovy, a dodnes se tam hrajou, v létě.

Teď je to doopravdy všechno, totiž nic.

Přeji Vám hlavně zdraví, hlavně zdraví, to je to nejdůležitější.

Upřímně a přátelsky Vaše *M. Součková*

Pošlete „Listy“ a pište!

New York 10/XI/47

Milý Chalupecký,

posílám Vám současně – napřed to ovšem ještě, něco z toho, musím nadiktovat a opravit – tři povídky, slovy tři povídky⁶⁸ a jeden článek s nápisem: Dopis z Washingtonu panu Jindřichu Chalupeckému.⁶⁹ Ten nápis se mi tuze líbí, protože je „funkční“ a jsem moc zvědavá, co řeknete povídkám. Jsem na ně moc pyšná a prosím Vás, nezaumíte dialektické stanovisko a neřekněte, že za nic nestojí. Já totiž myslím, že jsou opravdu moc dobré. Myslím, že jsou v první řadě napsané čistým slohem, jakým jsem dosud nepsala a jakým myslím málokdo u nás vůbec dovede psát. Tak jsem si to zboží vychválila a to je přirozené, vždyť Vám ho prodávám. Ale to je jen automatický závěr.

Objevila jsem v poslední době, že jsem se tu moc změnila. Budu psát jinak než dosud. Četla jsem nedávno kus svého „Neznámého člověka“, a ne že bych to chtěla zapírat, ale už je mi to docela cizí. Zkrátka zraju tady jako jabko nebo hruška, jen aby se do mě červi nedali. Já to v sobě cítím, že bych teď dovedla psát, ale čas na to nemám, totiž na něco většího; dát se do takového kusu kamene, to by bylo něco. A já jen chodím okolo takové skály

⁶⁸ „Tři americké povídky“ („Zvukový záznam“, „Mrs. Gobseck“ a „Domov smrti“), které byly publikovány v *Listech*, leden 1948, č. 1, str. 90 – 97; *Dílo IX*, str. 195–206.

⁶⁹ Milada Součková, „Dopis z Washingtonu“, v: *Svobodné noviny*, 25. 1. 1948, č. 21, str. 6. Šlo o referát z návštěvy výstavy v National Gallery of Art.

a přemyslím, jak by to bylo úžasné, kdybych měla dělníky, kteří by mně kus toho kamene vylámali, a já bych se do něj mohla dát.

Čtu teď studie různé o moderním románu, velmi dobré a zajímavé; jsou to všechno věci, které mají příbuznosti s tou mou napůl napsanou a napůl nedodělanou prací.⁷⁰ Jednak jsem šťastna, že vidím, že jsou na světě lidé, kteří myslí podobně jako já, a jednak nešťastná, že oni mají pracovní možnosti všeho druhu, publikační možnosti, a já jsem stále ta zasraná M. S. Řeknu Vám jen jedno, že tady je teorie a moderní historie literatury na stupni, o jakém se Evropě ani nesní.

A teď konec řečem a k věci: ty anglické texty v povídkách: snad by se měly přeložit pod čarou, aby u nás neřekli, že je to snobismus. Chtěla jsem to přeložit sama, ale nějak se mi do toho nechtělo. Ať to přeloží Hauková, nic to dohromady není.

Prosím Vás, vymožte mi ty peníze od toho Pamiru, já jsem si dala šít nějaké věci v Praze a budu potřebovat peníze.

Prosím uctivě, podívejte se do toho Melantricha, co vůbec s těmi mými věcmi zamýšlí. Onehdy tu byl od Borových Jiránek a nařikal, že nikdo nic nepíše, že nemají co vydávat. A já i tady vidím, jak se vydávají všelijaké anekdoty z minulého století, jen aby bylo co tisknout, a přetiskují se Heydukové a já nevím co. Mě už to nerozčiluje, ale když tu vidím takového Jiráňka, tak se mi přece vžene krev do hlavy a vidím červeně. Ale zdržela jsem se. Jen jsem to potom řekla Münzerovi a teď si ulehčuji Vám. A to jen proto, abyste s těmi rukopisy něco udělal. Přece jen budu mít klidnější pocit, když vím, že už to bude vytištěno, že to zůstane. Rukopis se totiž ztratí a nezůstane vůbec nic a já v tom svém élemtu počítám už jen s dalekou budoucností. Věřte mi, že s tou světskou slávou už vůbec nepočítám, zvláště proto, že vím, že když moje věc vyjde, jsou z toho jen nepřijemnosti. Vlastně bych si přála, aby to vyšlo, a nikdo si toho nevšimnul, jen lidi, kteří něčemu rozumí. Přece ta ubohost a zmatek literární kritiky a jejího kolbiště, s tím přece slušný člověk

⁷⁰ S velkou pravděpodobností se jedná o rukopis *Hlava umělce II*, který zůstal v Čechách a byl objeven teprve v roce 2014 na půdě domu v Úvozu 5 na Malé Straně, v němž Součková po únoru 1945 bydlela.

nemůže chtít mít nic společného. Vezměte si Hostovského: píše pořád stejně, jednou za dvacet, podruhé za dvacet dva bez dvou a jednou ho vynášejí do nebe a podruhé strhají. To přece nelze brát seriózně a ani už ne shovívavě.

Za třetí: mám někde v rukopisech v bytě, nebo u Frejky ve Vinohradském (také jedna kopie) a ještě další u Šmídy hru.⁷¹ Tak tu jednu z nich mi pošlete, prostřednictvím kanceláře. Píšu o tom taky Haukové. Snad ta by to mohla udělat.

Vás prosím jen tedy o ten zákrok v Pamiru a v Melantrichu. Buďte tak laskav a udělejte to pro mě.

A peníze za moje příspěvky do „Listů“ schovejte na kontě časopisu. Nezlobte se, že na Vás ty věci chci, opravdu se nezlobte.

Snad víte, že proto Vám nepíšu a že ty svoje věci Vám posílám nejen proto, aby byly vytisknuty, ale protože Vám je posílám ráda, protože jste asi jediný člověk na světě, který má k mé práci nějaký vztah, a víte, co to pro mě znamená.

Zrovna dnes tu mluvili v mé kanceláři Münzer, Kodíček (je tu na krátko), Jiránek, jaký jste chytrý. To Vám neříkám, abych se Vám zalichotila, Vy to víte stejně a pak mi to nějak tak vyšlo.

Tak ještě jednou prosím: Pamír a Melantrich. To druhé budu prosit Haukovou.

Život vedu pořád stejný, práce dost a osobně vím, že se o mě zajímáte jen ve zcela odtažitě zkratce, tak Vám to povídat nebudu. Mě to ovšem zajímá a člověk se nedá rozdělit od své práce a všechno to souvisí. Pro Vás ovšem v našem přátelství je dominantna ta moje literatura.

Tak Vám ji tedy posílám, je to ovšem jen fragment, se všemi dobrými pozdravy. Zachovejte mi své přátelství.

Srdečně Vaše *M. Součková*

Pište!

⁷¹ Jde o hru *Listopad*, uloženou v pozůstalosti Jiřího Frejky v divadelním oddělení Národního muzea (*Dílo XII*, str. 19–88), a hru *Oidipus*, součást projektu, který byl pod názvem *M. de Cervantesovo „Zázračné divadlo“ hraje podle Milady Součkové Oidipa krále s vloženými texty H. Berdycha* v režii Josefa Šmídy uveden poprvé 7. května 1942 v divadle Větrník a dočkal se 15 repríz (*Dílo XII*, str. 7–18).

Milý Chalupecký,

tak Vám přeji vše nejlepší do nového roku. Oficiální přání to není, vždyť Vy i bez toho víte, že Vám přeji všechno dobré. Ale už delší dobu si myslím, co se neozýváte, a je mi to moc líto. Právě jsem psala úředně Haukové, a tak jsem si pomyslíla, že to už tak dál nejde a že Vám musím napsat.

Je sobota ráno, otvírám poštu, je tady sváteční ticho, a tak Vám píšu v úředních hodinách. Včera jsme měli ještě svátky a byl tu blizzard, jehož rádiová definice je: sníh doprovázený větrem za teploty kolem nuly. A včera to byl blizzard největší v historii New Yorku. Nejezdí ještě dnes busy, jen podzemní dráha, ale já mohu zdolat vzdálenost mezi 70. a 57. ulicí pěšky.

Co dělají „Listy“? Proč mi je neposíláte po Haukové? Co dělají moje rukopisy?

Ale k vůli tomu Vám nepíšu, v podstatě.

Onehdy jsem byla na francouzských filmech, Carné „Hôtel du Nord“⁷² a Guitry⁷³ druhý. Poprvé se mi stalo, že jsem si řekla, že je to evropské ne s pocitem pouhého vymezení, ale odlišného stanoviska. Nějak se to všechno ve mně mění. Vy jste říkal, že je to dobře, že sem jedu. Měl jste pravdu, ale jak to bude všechno dál? Kdybych neměla v sobě živočišné instinkty, tak bych asi tu těžkou hlavu neunesla. Těžkou ne moudrostí, bohužel, ale tím vším, co v ní je.

Studuji tady všechno, co je napsáno o románu, a musím Vám říci, že ta moje rozepsaná studie se nemusí stydět.⁷⁴ Naopak, moje pojetí má výhodu někoho, kdo zná látku ne pouze ze stanoviska historika a vědce, ale praktika. Věci, které tu jsou napsány o románu, mají úroveň, kterou v Evropě dnes vůbec nenajdete, pokud se týče vzdělanosti a samostatného myšlení.

⁷² *Hôtel du Nord* (1938), režie Marcel Carné.

⁷³ Sacha Guitry, francouzský dramatik, režisér a herec.

⁷⁴ Opět odkaz na výše zmíněný a teprve v roce 2014 nalezený rukopis *Hlava umělce II*.

Také se tu publikují věci, například vydání Rousseauovy práce pro Dijonskou akademii,⁷⁵ jaké v Evropě marně hledáte. O tom ovšem nikdo neví. Je pravda, že průměr vzdělanosti je zde daleko nižší než v Evropě, že průměrný lékař je mnohem horší než zdejší. Ale ten vynikající je mnohem lepší. A tak to je se všemi vědními obory a vzdělaností. Průměrný vzdělanec není nic o špičkových výkonech (duchovních) své země. Ale já myslím, že to není zapotřebí, aby věděl o speciálních oborech. Spočívá to ve specializaci práce a v ničem jiném. Průměrný vzdělanec také nedovede řídit lokomotivu. Je třeba jen, aby se vše vzájemně doplňovalo a tvořilo jednotnou civilizaci a kulturu. Připouštím ovšem, že současný světový problém je tak složitý, že je řešitelný možná jen úplnou destrukcí křesťansko-antické kultury a civilizace. Alespoň v Evropě. Amerika jako Rusko, každá svým zcela odlišným způsobem, jsou mladé země a národy. To jen Evropa má svůj problém, na který se ani Rusko, ani Amerika nebudou ohlížet. Tohle nemají být žádné moudrosti, jen tak mezi řádky.

Moc ráda bych psala. Mám toho v hlavě plno. Ale čas k tomu nemám a brečela bych, když vidím, že jiní mají a nedovedou to, co já si myslím, že bych dovedla, nebo mohu.

Poslala bych Vám zas něco, ale když o Vás tak dlouho neslyším, nevím.

Přeji Vám vše nejlepší, ještě jednou, do nového roku a pište, *pište*. Nechci Vás nutit, ale ráda bych zas o Vás něco slyšela.

Srdečně Vaše *M. Součková*

New York 5/I/48

Milý Chalupecký,

děkuji za dopis, moc mě potěšil, už jsem si myslila, že taky Vy jste mě odložil.

Udělala jsem si zásadu, že budu teď na každý dopis hned odpovídat. Tak taky Vám hned píšu. Dopis nebude za nic stát. Kudy chodím, tudy sakruju.

⁷⁵ Rousseau se v roce 1750 zúčastnil soutěže Dijonské akademie o nejlepší filozofické pojednání s *Rozpravou o vědách a umění*.